

Stoppningsrätt vid befarat avtalsbrott

**Vilka är förutsättningarna för att utöva
stoppningsrätt?**

Alexandra Fehrm

Kandidatuppsats i handelsrätt

HARH13

VT 22

LUNDS UNIVERSITET
Ekonomihögskolan

Innehållsförteckning

Förord	8
Förkortningar	9
1 Inledning.....	11
1.1 Bakgrund	11
1.2 Syfte och frågeställningar	12
1.3 Avgränsningar.....	12
1.4 Metod och material.....	13
1.5 Disposition	16
2 Grundläggande begrepp	19
2.1 Vad är ett köp?.....	19
2.2 Vad är ett köpeavtal?	20
2.2.1 Lojalitetsplikten i köpeavtalet.....	21
2.3 Avtalsbrott.....	22
2.3.1 Fullbordat avtalsbrott.....	22
2.3.2 Befarat avtalsbrott.....	22
3 Stoppningsrätten.....	24
3.1 Inledning.....	24
3.1.1 Bakgrunden till stoppningsrätten i 1990 års köplag	24
3.1.2 Samtidighetsprincipen	26
3.1.3 Stoppningsrättens funktion	27
3.1.4 Stoppningsrätt i KKL och KtjL	29
4 Förutsättningar för stoppningsrätt.....	30
4.1 Inledning.....	30

4.2	”Visar det sig efter köpet”	30
4.3	En parts ”handlingssätt eller ekonomiska förhållanden”	32
4.3.1	Köparens handlingssätt och ekonomiska förhållanden.....	33
4.3.2	Säljarens handlingssätt och ekonomiska förhållanden.....	34
4.4	”Starka skäl att anta”	36
4.4.1	Köparens förhållanden som kan ge starka skäl för säljaren.....	38
4.4.2	Säljarens förhållanden som kan ge starka skäl för köparen.....	39
4.5	”Väsentlig del” av förpliktelsen	40
4.6	Meddelandeskyldigheten	42
4.7	Hur lång tid kvarstår stoppningsrätten?	44
4.7.1	Ställandet av ”godtagbar säkerhet”.....	44
4.7.1.1	Köparens godtagbara säkerhet.....	45
4.7.1.2	Säljarens godtagbara säkerhet.....	45
4.8	Konsekvenserna av utövad stoppningsrätt	46
4.8.1	Riskfördelningen och skadeståndsansvar.....	47
4.9	Förhållandet mellan stoppningsrätt och hävningsrätt vid befarat avtalsbrott	48
4.9.1	Rekvisitet ”står (det) klart”.....	50
4.9.2	Hävningsgrundande avtalsbrott.....	52
5	Analys och sammanfattning	55
5.1	Eventuella brister/risker i 61 § KöpL	55
5.2	En jämförelse mellan 61 § KöpL och art 71 CISG	57
5.3	Analys och sammanfattning av rekvisiten i 61 § KöpL (jfr 62§)	59
	Käll- och litteraturförteckning	67
	Rättsfallsförteckning	71

Summary

If a party suspects the other party will not fulfill a substantial part of his obligations according to the contract this would mean that they are breaching the terms of their contract. This means that the affected party can protect itself against a breach of contract, “anticipatory breach”, under contractual law by exercising the rights of suspension or cancellation (stoppningsrätten or hävningsrätten).

The right of “stoppningsrätten” is regulated in 61 § KöpL, meaning that the affected party can temporarily withhold performance whilst waiting for the other party to fulfil their contractual obligations alternatively provide an acceptable level of security. The right of cancellation “hävningsrätten” is regulated in 62 § KöpL, giving the affected party the right to render the contract as void due the lack of performance.

The purpose of this essay is to constructively research and investigate what conditions of exercise apply when practicing the rights in 61 § KöpL in order to clarify the grounds of the prerequisites. This essay explores the right to protect yourself as a party of a contract, due to anticipatory breach of contract under 61 § KöpL, which can be unclear and misleading.

I come to the conclusion that the right in 61 § KöpL is way too unspecified. Some of the necessary prerequisites in 61 § KöpL are a bit unclear, which could create difficulty when it comes to the judicial interpretation of the regulations. To avoid misunderstanding between contracted parties and difficulty when it comes to judicial interpretation of the regulations, the definition needs to be more specific alongside the wording for parties to conclude.

Sammanfattning

Om en part har tillräckligt starka misstankar om att motparten inte kommer att fullfölja sina avtalsförpliktelser och begå ett avtalsbrott vill den drabbade parten naturligtvis skydda sig från att drabbas av brottet. Den drabbade parten kan skydda sig mot ett s.k. befarat avtalsbrott genom att utöva stoppningsrätten eller hävningsrätten. Stoppningsrätten regleras i 61 § KöpL och innebär att den drabbade parten håller inne sin egen prestation. Prestationen hålls inne i väntan på att motparten ska fullfölja sina förpliktelser eller ställa en godtagbar säkerhet för sin fullgörelse. Hävningsrätten regleras i 62 § KöpL och innebär att den drabbade parten häver hela avtalet. Båda parternas avtalsförpliktelser upphör att gälla och det som redan har utförts återgår till respektive part.

Syftet med uppsatsen är att undersöka rekvisiten som ligger till grund för förutsättningarna för utövandet av stoppningsrätten och tydliggöra för de oklarheter som kan uppstå rörande innebörden av bestämmelsens rekvisit.

Uppsatsens slutsats är att stoppningsrätten i 61 § KöpL är något oklar och otydlig. För att undvika missförstånd mellan parterna behöver ordalydelsen i bestämmelsen bli mer specifik och besvara de oklarheter som föreligger. Vissa rekvisit i bestämmelsen är något oklara, vilket kan leda till svårigheter vid tillämpningen av den.

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare Andrea Algård för alla hennes goda råd och stöd med författandet av denna uppsats. Såväl all konstruktiv kritik som peppande ord har varit till stor hjälp.

Stockholm, Juli 2022

Alexandra Fehrm

Förkortningar

CISG	Convention on Contracts for the International Sale of Goods
HD	Högsta domstolen
KKL	Konsumentköplagen (2022:260)
KtjL	Konsumenttjänstlagen (1985:716)
KöpL	Köplagen (1990:931)
NJA	Nytt juridiskt arkiv
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk juristtidning
SFS	Svensk författningssamling

1 Inledning

1.1 Bakgrund

En grundläggande princip är att avtal ska hållas (*pacta sunt servanda*). Om en part begår ett avtalsbrott kan olika påföljder bli aktuella. Till dessa hör krav på prisavdrag, skadestånd, fullgörelse och hävning av avtalet. Vilken påföljd som kan tillämpas i en enskild situation beror bl.a. på vilket avtalsbrott som har inträffat och avtalsbrottets omfattning. För att kunna kräva en påföljd förutsätts det att avtalsbrottet faktiskt har fullbordats. Från denna huvudregel finns undantag. Ibland förekommer det att en avtalspart innan tiden för avtalets fullbordan misstänker att ett avtalsbrott kommer att inträffa, ett s.k. befarat avtalsbrott. Detta leder till frågan om vilka påföljder som kan aktualiseras när en part befarar ett avtalsbrott. När sannolikhetsnivån för misstanken av ett kommande avtalsbrott är tillräckligt stark får den drabbade parten rätt att utöva stoppnings- eller hävningsrätt. Enligt 61 § köplagen (1990:931) (KöpL) får en part inställa sin del av fullgörelsen och hålla inne sin prestation om det visar sig efter köpet att motpartens handlingssätt eller ekonomiska förhållanden är sådana, att det finns starka skäl att anta att han inte kommer uppfylla en väsentlig del av sina förpliktelser. Denna bestämmelse ger uttryck för stoppningsrätten. Enligt 62 § KöpL har en part i stället rätt att häva avtalet om det står klart att det kommer inträffa ett hävningsgrundande avtalsbrott.

Den part som misstänker att motparten inte kommer fullgöra sina avtalade förpliktelser vill självklart skydda sig mot avtalsbrottet som misstänks inträffa i framtiden. Vid denna misstanke uppkommer frågan om olika valmöjligheter till skydd. Är rekvisiten uppfyllda för stoppningsrätt eller föreligger till och med förutsättningar för hävning? En obefogad stoppning eller hävning kan i sig utgöra ett påföljdsgrundande avtalsbrott. Den här uppsatsen avser att särskilt belysa när stoppningsrätten kan tillämpas samt hur sannolikhetskraven i 61 och 62 §§ KöpL förhåller sig till varandra.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att undersöka parternas stoppningsrätt till följd av befarat avtalsbrott enligt 61 § KöpL.

Samtliga rekvisit i 61 § KöpL kommer redogöras, dock med ett fokus på innebörden av rekvisitet ”starka skäl”. För att på bästa sätt tydliggöra för innebörden av ”starka skäl” kommer jag att jämföra det med rekvisitet ”står (det) klart”, som krävs för hävningsrätt enligt 62 § KöpL. En förståelse för skillnaderna mellan sannolikhetskravet för stoppning- och hävningsrätten är relevant vid en parts val av påföljd. Vilka konsekvenserna som uppstår vid utövandet av stoppningsrätten kommer att redovisas och analyseras.

För att uppfylla uppsatsens syfte ska följande frågeställningar besvaras:

1. Vilken innebörd har rekvisiten i 61 § 1 st. KöpL?
2. Vad blir konsekvenserna av att stoppningsrätten utövas?
3. Hur förhåller sig 61 och 62 §§ KöpL till varandra?

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen utgår från köplagens bestämmelser om en parts stoppningsrätt vid befarat avtalsbrott och hur regleringen ska förstås och tolkas i praktiken. Det innebär att uppsatsens huvudfokus kommer vara på köp som omfattas av köplagens tillämpningsområde, det vill säga köp av lös egendom mellan två näringsidkare alternativ mellan två privatpersoner. I syfte att åstadkomma en fullständig bild av rättsläget i svensk köprätt kommer jag även kortfattat nämna bestämmelser om befarat avtalsbrott i de konsumentskyddande lagarna, Konsumentköplagen (2022:260) (KKL) och Konsumenttjänstlagen (1985:716) (KtjL). I och med att uppsatsens syfte endast är att undersöka köplagens regler om stoppningsrätt kommer jag inte redovisa Lagen (1987:822) om internationella köp (CISG) regler mer än kortfattat. Efter som att KöpL bygger till stora delar på CISG finns det en relevans i att lyfta fram skillnader och likheter mellan regelverken. Detta för att öka

förståelsen hur reglerna i KöpL ska tillämpas. 63 § KöpL behandlar situationer när köparen försätts i konkurs och inte längre kan förväntas fullfölja hans prestationer på grund av hans obestånd. Bestämmelsen om konkurs är relevant och nödvändig för en part i ett köpeförhållande. Trots denna relevans finns det inget utrymme att vidare diskutera bestämmelsen i denna uppsats. Jag kommer endast diskutera stoppningsrätten i situationer där den är ömsesidig. I och med att 61 § 2 st. KöpL endast reglerar säljarens rätt till stoppning under transport kommer jag inte behandla detta stycke inom ramen för uppsatsen.

1.4 Metod och material

I uppsatsen kommer jag använda mig av en rättsdogmatisk metod. En metod där man söker svar på juridiska problem i lagstiftning, lagförarbeten, prejudikat och juridisk doktrin.¹ En rättsdogmatisk metod har använts för att besvara frågeställningen, ”vad rekvisiten i 61 § 1 st. KöpL innebär” genom att undersöka gällande rätt. Metoden går ut på att söka efter svar i gällande rätt. De rättskällor som omfattas av metoden beskriver rättskälleläran, som är en central del av den rättsdogmatiska metoden.² Inom rättskälleläran i svensk rätt delas rättskällorna upp i tre delar, de rättskällor som *ska*, *bör* och *får* beaktas i en juridisk argumentation. Rättskällorna som *ska* beaktas är lagstiftning och andra föreskrifter.³ Rättskällorna som *bör* beaktas är bl.a. förarbeten och prejudikat, även internationella konventioner som ligger till grund för nationell lagstiftning.⁴ Till sist tillhör doktrin de rättskällor som *får* användas.⁵ Begreppen *ska*, *bör* och *får* har i detta sammanhang en komplex innebörd. Ett annat sätt att uttrycka detta på kan vara att rättskällorna ses som antingen bindande, vägledande eller som övriga.⁶ Det råder således en normhierarki mellan dessa källor. Normhierarkin ger uttryck för deras

¹ Jareborg SvJT 2004, s. 8.

² Sandgren 2007, s. 39.

³ Peczenik & Aarino & Bergholz 1990, s. 145.

⁴ Peczenik 1980, s. 122 f.

⁵ Peczenik & Aarino & Bergholz 1990, s. 144 ff.

⁶ Peczenik & Aarino & Bergholz 1990, s. 148.

ställning i förhållande till varandra: lagstiftning, förarbeten, prejudikat och doktrin.⁷ Den rättsdogmatiska metoden innebär att man tolkar, systematiserar och tillämpar gällande rättskällor i deras inbördes normhierarki. Tolkning bör ske objektivt utifrån den nämnda hierarkin, det vill säga utifrån deras rättskällevärde.⁸

Den rättskällan som först ska undersökas och den man har som utgångspunkt i en juridisk argumentation är lagar och andra författningar.⁹ Förarbetena ger en bakgrund till lagens tillkomst och en utförlig beskrivning av *intentionerna* hur en lag ska tolkas och tillämpas. Förarbetena bör beaktas då de uttrycker ”lagstiftarens vilja” samt lagens ändamål.¹⁰ Prejudikaten är endast en vägledande rättskälla som endast *bör* tas hänsyn till. Trots att man endast *bör* ta hänsyn till prejudikat är denna rättskälla viktig då prejudikat hjälper en i tolkningen och tillämpning av lagens bestämmelser i en specifik situation. Prejudikatens roll i den svenska rättskällevärdeläran är i viss utsträckning lagreglerad.¹¹

Doktrin, dvs. avhandlingar och andra arbeten inom ett visst rättsområde som vanligtvis skrivs av professorer eller disputerade inom ett specifikt område, har stort inflytande på den juridiska argumentationen. Genom att systematisera och tolka rättskällorna, vill doktrinen visa att rättsordningen hänger samman och påverkar varandra. Det är inte ovanligt att det uppkommer svårigheter och oklarheter att förstå sammanhanget och kopplingen mellan de olika rättskällorna. I sådana problemsituationer är det just doktrinen som vanligtvis hjälper till att lösa oklarheterna med tolkningen av de övriga rättskällorna.¹² För på ett så omfattande sätt beskriva rättsläget bör man använda sig av en rättskälla som doktrinen, som inte har en lika otydlig formulering som lagtexten, domskälen och uttalanden i förarbeten har. Många misstror tanken om doktrinens giltighet, när den egentligen endast tydliggör och förenklar möjligheten att tolka och besvara en juridisk fråga.¹³ Doktrinen har sammanfattningsvis vissa egenskaper som de övriga rättskällorna oftast inte har och innehåller vanligtvis rekommendationer om hur en rättsfråga bör

⁷ Peczenik 1980, s. 50.

⁸ Hellner 2001, s. 22 ff.

⁹ Bernitz 2020, s. 30.

¹⁰ Peczenik & Aarino & Bergholz 1990, s. 161.

¹¹ Peczenik & Aarino & Bergholz 1990, s. 159.

¹² Peczenik & Aarino & Bergholz 1990, s. 172.

¹³ Nääv & Zamboni 2018, s. 34.

avgöras enligt olika författare på ett och samma ställe.¹⁴ För att uppnå ett så korrekt och fullständigt svar på en juridisk argumentation eller frågeställning räcker det därför inte med att endast undersöka efter svaren i författningar, utan det bör kompletteras med förarbetena som så väl prejudikat och doktrin.¹⁵ Om det uppstår kollision mellan rättskällorna har den ”högre” företräde över den ”lägre”. Om den lägre rättskällan ska sättas före den högre måste det ges goda juridiska argument för att den ska få vägledande roll över den högre. En sådan argumentation kan vara nödvändig i de fall ett prejudikat ska följas och vara vägledande i stället för lagens ordalydelse.¹⁶

Som grund för denna uppsats har jag använt mig av traditionella rättskällor, dvs. lagar, förarbeten, prejudikat och doktrin. Förarbetena jag har studerat är propositioner. Både förarbeten och doktrin har använts i syfte att förstå rekvisiten i lagarnas bestämmelser och dess avsedda tillämpning.¹⁷ Det finns en stor avsaknad av relevant prejudikat för ämnet och några prejudikat kring stoppningsrätten i 1990 års köplag föreligger således inte. De prejudikat som finns rörande stoppningsrätten är baserade på 1905 års köplag, som i och för sig kan anses ha en betydelse för tolkningen av rätten även i den aktuella köplagen. När man analyserar så pass föråldrat prejudikat krävs det dock att man iakttar det med en viss försiktighet, och tar hänsyn till de skillnader som finns mellan den äldre och aktuella köplagen.¹⁸

I och med att prejudikat är en viktig och väldigt relevant rättskälla för att förstå lagen och dess innebörd, utgör detta ett hinder mot att utföra den rättsdogmatiska metoden fullskaligt. På grund av avsaknaden av prejudikat på området har doktrinen en betydande roll i uppsatsen och dess argumentation.¹⁹ Utöver böcker som doktrin har jag i relativt stor omfattning studerat lagkommentarer. Nästan all doktrin jag har valt att studera är publicerad de senaste åren och kan därför anses ha en stor relevans för tolkning av lagen i dagsläget. Ramberg och Herres bok ”Köplagen: en kommentar” samt ”Internationella köplagen (CISG): En kommentar” behandlar stoppningsrätt till följd av befarat avtalsbrott på ett

¹⁴ Nääv & Zamboni 2018, s. 35.

¹⁵ Bernitz 2020, s. 91.

¹⁶ Peczenik & Aarino & Bergholz 1990, s. 148 f.

¹⁷ Kleineman 2013, s. 28.

¹⁸ Johansson 2001, s. 39.

¹⁹ Kleineman 2013, s. 28.

omfattande sätt. Deras redogörelse och analyser har därför givits stort utrymme i uppsatsen. Johansson har i boken ”Stoppningsrätt under godstransport” analyserat stoppningsrättens innebörd och tillämpning på ett omfattande och utförligt sätt. Trots att denna är utgiven 2001 är den av stor relevans för denna uppsats. Stoppningsrättens lagbestämmelser har sedan dess varken uppdaterats eller fått något prejudikat. Det finns inget som tyder på att man bör tolka denna källa med försiktighet. Utöver denna doktrin har jag använt mig av ett flertal andra källor inom doktrinen som har varit relevanta för uppsatsens ämne.

Jag kommer kort nämna stoppningsrätten i de övriga köprättsliga lagarna. Jag kommer även att nämna sannolikhetskravet ”står (det) klart” som förekommer i 62 § KöpL för rätten till hävning, i syfte till en ökad förståelse för rekvisit i 61 § KöpL.

1.5 Disposition

I kapitel 2 som är uppsatsens inledande kapitel behandlas några grundläggande begrepp som behöver klargöras inför den fortsatta framställningen. Till dessa hör bl.a. köp, köpeavtal och avtalsbrott.

Kapitel 3 är ett inledande avsnitt till stoppningsrätten, som behandlar vad rätten innebär samt bakgrunden till rätten i nuvarande köplag.

I kapitel 4 redogörs för stoppningsrättens innebörd och samtliga rekvisit i bestämmelsens 61 § 1 st KöpL. I detta kapitel kommer även konsekvenserna av utövandet av rätten och tiden för hur länge en part kan utöva den redogöras. I slutet av kapitlet behandlas hävning till följd av befarat avtalsbrott. Den delen kapitlet ägnas åt att redogöra för rekvisitet ”stå klart”. Med anledning av att öka förståelsen för sannolikhetskravet i stoppningsrätten kommer det göras en jämförelse mellan ”starka skäl att anta” och ”stå klart” i 62 § KöpL.

I kapitel 5 görs en analys av det som tagits upp tidigare i uppsatsen. En sammanfattning för samtliga rekvisit i 61 § KöpL och en jämförelse med 62 § KöpL

görs. Jag uppmärksammar de problem och oklarheter jag anser finns med bestämmelsen och där det finns en relevans för vidare forskning.

2 Grundläggande begrepp

2.1 Vad är ett köp?

Det finns ingen legaldefinition som klargör definitionen av begreppet köp. Däremot kan det beslutas om att det finns en vedertagen generell definitionen av ett köp som är självklar. Ett köp är en överlåtelse av en egendom mot ersättning i form av pengar. För att överlåtelsen ska utgöra ett köp måste köpeobjektet enligt köplagen utgöras av en lös egendom och ersättningen måste vara i form av pengar. Överlåtelsen syftar till att förflytta äganderätten för en specifik egendom från en part till en annan, från en säljare till en köpare.²⁰ Köparens huvudsakliga intresse med köpet är att överta äganderätten till egendomen för köpet. Säljarens huvudsakliga intresse med köpet är således att få ersättning i form av pengar för den varan han har sålt till köparen.²¹ Det är viktigt att tydliggöra skillnaden mellan överlåtelser och upplåtelser, där upplåtelser endast syftar till att förflytta nyttjanderätten av egendomen och inte att överlåta äganderätten av den.²² En annan överlåtelseform är byte av lös egendom mellan två parter. Vid byte avses att båda parternas prestationer utgörs av att prestera ett föremål i stället för pengar.²³ Vid ett byte flyttas äganderätten till egendomen över från den givande parten till den mottagande parten, i likhet med ett köp av lös egendom.²⁴

²⁰ Ramberg & Herre 2019, s. 18. *Allmän köprätt*.

²¹ Ramberg & Herre 2019, s. 19 *Allmän köprätt*.

²² Ramberg & Herre 2019, s. 19 *Allmän köprätt*.

²³ Ramberg & Herre 2019, s. 81 *Köplagen: En kommentar*.

²⁴ Se 1§ 2 st. KöpL.

2.2 Vad är ett köpeavtal?

Ett köp regleras genom ett avtal mellan parterna. Köpeavtalet ingås mellan köpare och säljare där syftet med avtalet är att fastställa parternas förpliktelser.²⁵ Avtalsförhållandet består vanligtvis av två mot varandra sammansatta stående förpliktelser²⁶, vanligtvis överlämnade av en vara mot ersättning i form av pengar.²⁷ Vid ett köp är säljaren naturagäldenär och penningborgenär, medan köparen är penninggäldenär och naturaborgenär.²⁸

Huvudregeln är att ett avtal mellan två parter kan ingås formlöst och blir bindande oavsett om det ingås muntligt eller skriftligt. Ett köpeavtal som omfattas av köplagens bestämmelser omfattas av denna huvudregel och har med andra ord inga krav på hur det ska ingås eller dess innehåll.²⁹ Däremot finns det formalavtal där det föreligger krav på att avtalet ska ingås på ett visst sätt, vanligtvis skriftligt, och i vissa fall måste även ett specifikt innehåll uttryckas för att det ska bli bindande. Ett exempel på formalavtal är avtal vid fastighetsförvärv och kollektivavtal. Trots att ett köpeavtal inte omfattas av formkrav är innehållet någorlunda det samma i köpeavtalen. Vanligtvis föreskrivs parternas förpliktelser genom att ange vilka prestationer som ska fullgöras samt i vilken omfattning och tidsram de ska fullgöras inom. Dessa förpliktelser ger uttryck för resultatförpliktelser.³⁰ Resultatförpliktelser är skyldigheter att åstadkomma ett visst resultat. Det kan exempelvis handla om en gäldenärs förpliktelser att avlämna en vara på specifik plats inom viss tid. För att kunna fastställa vad resultatförpliktelsen innebär i det enskilda fallet måste ett antal frågor besvaras. Vilka parterna är? Vilken egendom köpet avser samt vilken kvantitet och kvalitet den ska ha? När och var prestationen ska ske? Köpeskillingen och betalningsvillkor? Respektive parts ansvar och påföljder vid ett eventuellt avtalsbrott?³¹ Utöver resultatförpliktelser kan det vara fråga om omsorgsförpliktelser som ger uttryck för skyldigheter att omsorgsfullt

²⁵ Ramberg & Herre 2019, s. 20 f. *Allmän köprätt*.

²⁶ Hellner 2020, s. 33.

²⁷ Ramberg & Herre 2019, s. 19 *Allmän köprätt*.

²⁸ Se Kihlman, Köplagen (1990:931) 1 §, Lexino 2021-02-05 (JUNO) & Håstad 2022, s. 79.

²⁹ Lehrberg 2008, s. 87.

³⁰ Ramberg & Herre 2019, s. 20 f. *Allmän köprätt*.

³¹ Ramberg & Herre 2019, s. 21f. *Allmän köprätt*.

sträva efter att åstadkomma ett visst resultat. En omsorgsförpliktelse innebär även att en part ska lämna råd eller i övrigt iaktta den omsorg som avtalets förpliktelser kräver.³²

I och med att köplagen är dispositiv har parterna möjlighet att i det individuella avtalet fritt avtala om andra bestämmelser och villkor som ska gälla i stället för köplagens bestämmelser.³³ När bestämmelser och villkor i det individuella avtalet saknas avseende en situation, fyller köplagen primärt en utfyllande funktion, och lagens bestämmelser blir då tillämpliga.³⁴ Det behöver dock inte endast vara lagreglerna som fyller ut luckorna utan det kan även vara prejudikat som har uppkommit mellan parterna eller av handelsbruk eller annan sedvänja som måste anses bindande för parterna.³⁵

2.2.1 Lojalitetsplikten i köpeavtalet

När parterna ingår ett avtal åtar de sig att agera lojalt mot varandra under hela avtalsförhållandet, detta är ett uttryck för den s.k. lojalitetsplikten. Lojalitetsplikten ställer krav på att parterna måste verka för att avtalet genomförs enligt dess villkor, vilket t.ex. kan innebära att ta hänsyn motpartens intresse med avtalet samt upplysa motpart om omständigheter som kan påverka fullföljande av dessa villkor.³⁶ Lojalitetsplikten kan definieras som en plikt att med omsorg och efter bästa förmåga iaktta motpartens intressen.³⁷ Plikten kommer oftast till bruk som ett sätt att ålägga en part en förpliktelse att fullfölja avtalet. Trots detta går det inte att ange vad rättsföljderna vid en överträdelse av lojalitetsplikten är, eftersom olika förpliktelser har olika rättsföljder.³⁸ Som nämnt tidigare kan ett köpeavtal bestå av både resultat- och omsorgsförpliktelser. Ett avsteg från resultat- eller omsorgsförpliktelserna behöver inte endast leda till ett avtalsbrott utan kan även vara ett agerande mot lojalitetsplikten.

³² NJA 2013 s. 1174 p. 10 där HD uttryckligen klargör begreppet & Hellner 2020, s. 34.

³³ Se 3 § KöpL & Håstad 2022, s. 29.

³⁴ Ramberg & Herre 2019, s. 41 *Allmän köprätt*.

³⁵ Jfr 3 § KöpL.

³⁶ Munukka SvJT 2010, s. 837 & NJA 2021 s. 943, p.16.

³⁷ NJA 2021 s. 943, p.15.

³⁸ Munukka SvJT 2010, s. 837.

I ett prejudikat från 2021 fastställde Högsta domstolen en definition av lojalitetsplikten. Högsta domstolen menar att även om en lojalitetsplikt anses föreligga mellan parterna i avtalsförhållandet är det svårare att närmare ange pliktens omfattning och innehåll.³⁹ Högsta domstolen menar vidare att skyldigheten att agera lojalt mot motparten kan förklaras av att avtal sluts i syfte att parterna genom samverkan ska åstadkomma en gynnsammare position än innan avtalet slöts.⁴⁰ Exakt vilka krav som ställs på en parts lojalitet måste alltid avgöras av en helhetsbedömning av det enskilda fallets omständigheter. Hur långt en parts lojalitetsplikt sträcker sig måste alltid ställas i relation till den andra partens rimliga förväntningar.⁴¹

2.3 Avtalsbrott

2.3.1 Fullbordat avtalsbrott

Den part som inte presterar i enlighet med avtalet och inte har fullgjort sina förpliktelser inom avtalad tid och omfattning har begått ett avtalsbrott.⁴² Köplagen innehåller bestämmelser om såväl fullbordat avtalsbrott som befarat avtalsbrott.⁴³ För köparens del handlar det vanligtvis om att han inte har betalat säljaren för varan inom avtalad tid och för säljarens del är det vanligtvis fråga om att han inte har levererat varan i avtalat skick eller tid till köparen. När ett avtalsbrott har inträffat har den drabbade parten rätt att göra vissa påföljder gällande.⁴⁴ Köprättens påföljdssystem syftar till att uppnå det positiva kontraktsintresset, det vill säga att sätta den drabbade parten i samma ekonomiska situation som den skulle befunnit sig i om avtalsbrottet aldrig hade inträffat.⁴⁵

2.3.2 Befarat avtalsbrott

Grundförutsättningen för att en part ska kunna göra en påföljd gällande är att avtalsbrottet har fullbordats. Utöver detta kan en part även ha rätt att göra påföljder gällande trots att ett avtalsbrott ännu inte har fullbordats. I en situation där en part har tillräckligt starka misstankar om att ett avtalsbrott kommer att inträffa, pratar

³⁹ NJA 2021 s. 943, p.14.

⁴⁰ NJA 2021 s. 943, p.14.

⁴¹ NJA 2021 s. 943, p.15 & 17.

⁴² Ramberg & Herre 2019, s. 21 *Allmän köprätt*.

⁴³ Ramberg & Herre 2019, s. 523 *Köplagen: En kommentar*.

⁴⁴ Ramberg & Herre 2019, s. 21 *Allmän köprätt*.

⁴⁵ Ramberg & Herre 2019, s. 145 *Allmän köprätt*.

man om befarat avtalsbrott.⁴⁶ Bestämmelserna om befarat avtalsbrott regleras i 61–62 §§ KöpL och art. 71–72 CISG. Bestämmelserna tillämpas oberoende av vilken part som befaras begå ett avtalsbrott.⁴⁷ Syftet med bestämmelserna är att hindra att avtalsparterna förblir bundna av ett avtal när det finns tillräckligt starka skäl att förvänta sig att motparten i framtiden kommer begå ett avtalsbrott. En part som i tillräckligt hög grad misstänker att ett avtalsbrott kommer inträffa ska kunna förhindra att brottet fullbordas och på så vis undvika att prestera i en annan utsträckning än vad som är skäligt i förhållande till vad motparten troligen kommer att göra.⁴⁸ Förutsättningarna för de olika påföljderna i köplagen skiljer sig åt beroende på om avtalsbrottet är fullbordat eller befarat. Vid befarat avtalsbrott är kravet alltid att brottet ska utgöra en *väsentlig del* av avtalet, vilket kommer redovisas mer senare i uppsatsen.

Befarat avtalsbrott kan uppstå på två olika sätt. Den första situationen är när en part *uttryckligen förklarar att han inte kommer fullgöra sin prestation* i enlighet med avtalet. En part kan även ställa otillåtna villkor som han menar ska uppfyllas innan fullgörelsen, vilket också kan utgöra ett befarat avtalsbrott.⁴⁹ I samband med tidpunkten för när parten uttryckligen informerar om att avtalet inte kommer fullföljas är samtliga rekvisit i såväl 61 som 62 §§ KöpL uppfyllda och ett befarat avtalsbrott kan med säkerhet anses föreligga.

Den andra situationen är när det *finns tillräckligt starka omständigheter som tyder på att en part inte kommer fullgöra sin prestation* enligt avtalet och motparten på grund av detta misstänker att ett avtalsbrott kommer inträffa.⁵⁰ I denna situation krävs det att den part som befarar avtalsbrottet antingen besitter tillräckligt *starka skäl att anta* att avtalsbrott kommer inträffa eller att omständigheterna är sådana att det *står klart* att ett avtalsbrott kommer inträffa. Vilken grad av misstanke som krävs beror på vilken av de två olika påföljd som ska tillämpas, 61 eller 62 §§ KöpL.⁵¹

⁴⁶ Prop. 1988/89:76, s. 176.

⁴⁷ Prop. 1988/89:76, s. 176.

⁴⁸ Ramberg & Herre 2019, s. 139 *Allmän köprätt*.

⁴⁹ Hellner 2020, s. 106.

⁵⁰ Hellner 2020, s. 107.

⁵¹ Se 61 & 62 §§ KöpL för de olika rekvisiten.

3 Stoppningsrätten

3.1 Inledning

Stoppningsrätten regleras i 61 § KöpL. I 61 § 1 st. KöpL stadgas att om det ”visar sig efter köpet att en parts handlingssätt eller ekonomiska förhållanden är sådana att det finns starka skäl att anta att han inte kommer uppfylla en väsentlig del av sina förpliktelser, får motparten för sin del inställa fullgörelsen och hålla inne sin prestation”.⁵² Motsvarande bestämmelse finns i art 71 (1) CISG av vilken följer att ”A party may suspend the performance of his obligations if, after the conclusion of the contract, it becomes apparent that the other party will not perform a substantial part of his obligations as a result of:

- a) a serious deficiency in his ability to perform or in his creditworthiness: or
- b) his conduct in preparing to perform or in performing of the contract,”^{53,54}

Det är endast den som kan pekats ut som säljare respektive köpare som har möjligheten att utöva stoppningsrätten. Säljaren är den som sakligt sett säljer varorna till en annan person och köparen är den som mottar varan i utbyte mot att ersätta säljaren i form av pengar.⁵⁵

3.1.1 Bakgrunden till stoppningsrätten i 1990 års köplag

Före nuvarande 1990 års köplag gällde 1905 års köplag. 1905 års köplag tillkom av ett nordiskt samarbete, varav motsvarande lagar antogs i Danmark och i Norge.

⁵² Se 61 § 1 st. KöpL & Ramberg & Herre 2019, s. 530 *Köplagen: En kommentar*.

⁵³ Översatt på svenska: ”En part får inställa fullgörelsen av sina skyldigheter om det efter avtalsslutet visar sig att den andra parten inte kommer att fullgöra en väsentlig del av sina skyldigheter till följd av a) en allvarlig brist i hans fullgörelseförmåga eller i hans kreditvärdighet; eller b) hans sätt att förbereda fullgörelsen eller fullgöra avtalet.” art 71 (1) Lagen (1987:822) om internationella köp.

⁵⁴ Se art 71 (1) CISG (1987:822).

⁵⁵ Johansson 2001, s. 129.

Inför 1990 års köplag avlämnades 1985 ett betänkande⁵⁶ för nordiska köplagar, som innehöll förslag till nya köplagar i de nordiska länderna.⁵⁷ I Nordens olika remissinstanser har många starkt betonat vikten av att de nordiska ländernas tolkning av reglerna överensstämmer. En ökad harmonisering var även viktigt i syfte att förebygga tolkningstvister mellan de nordiska länderna.⁵⁸ Den nya köplagen grundar sig även på ett nordiskt lagstiftningsarbete samt CISG.⁵⁹

Förslaget till den nya köplagen innebar däremot en betydande och nödvändig modernisering av köprätten och det togs en anpassning av den internationella utvecklingen på köprättens område.⁶⁰ Den nya köplagen är konstruerad för att även harmonisera med den internationella köplagen i den utsträckning som är möjlig.⁶¹

I 1905 års köplag reglerades stoppningsrätten vid befarat avtalsbrott i 39 §. I bestämmelsen behandlades förutsättningarna för utövandet av stoppningsrätten med en precisering av olika situationer för köparens obestånd, varav formulering var ”att köpeskillingen ej varder rätteligen erlagd”. Stoppningsrätten var med andra ord endast till förmån för säljaren.⁶² Stoppningen innebar att säljaren fick passivt avvakta med hans utveckling av avtalet, dvs. att han inte fick fullgöra prestationerna som tänkt enligt avtalet. Bestämmelsen i 39§ kunde även uttryckas som säljarens ”passivastoppningsrätt”.⁶³

I propositionen till 1990 års köplag uttryckte man att utvecklingen har absolut passerat 1905 års köplag på flera områden.⁶⁴ Den äldre köplagen antogs vara präglad av de förhållandena inom handeln som var vid tiden för tillkomsten av lagen. Ett exempel på ett förhållande som hade ändrats efter lagens tillkomst var beställningsköp av varor, vilket förutsatte att varorna tillverkades efter avtalsslutet.⁶⁵ Kraven på ett gott samarbete mellan köpare och säljare ökade och

⁵⁶ NU 1984:5.

⁵⁷ Prop. 1988/89:76 s. 20.

⁵⁸ Prop. 1988/89:76 s. 28.

⁵⁹ Lehrberg 2008, s. 30.

⁶⁰ Prop. 1988/89:76 s. 1.

⁶¹ Prop. 1988/89:76 s. 24.

⁶² Ramberg & Herre 2019, s. 528 *Köplagen: En kommentar*.

⁶³ Ramberg & Herre 2019, s. 523 *Köplagen: En kommentar*.

⁶⁴ Lehrberg 2008, s. 31.

⁶⁵ Lehrberg 2008, s. 32.

detta noterades i lagförslaget att parterna borde agera och betraktas som medarbetare och inte motståndare.⁶⁶

1905 års köplags formuleringen och omfattningen av stoppningsrätten är i stort sett den samma som i nuvarande köplag, men det finns vissa skillnader. Den främsta skillnaden är att rätten nu är ömsesidig och inte enbart att tillämplig för säljaren. Både säljaren och köparen har möjlighet att på samma grunder utöva stoppningsrätten vid ett befarat avtalsbrott hos motparten. Den nuvarande bestämmelsen är också tillämplig för en köpare som åtagit sig förskottsbetalning. Den omfattar inte enbart obestånd utan kan också åberopas på grund av andra omständigheter som ger tecken på en utebliven betalning.⁶⁷

För att närmare nämna sannolikhetsrekvisitet ”starka skäl” är bakgrunden till denna den tidigare internationella köplagen, där formuleringen av rekvisitet var ”good reason to fear”. Detta blev en alldeles för subjektiv bedömning och med förmån för den part som bedömde omständighetens sannolikhetsgrad. Efter en del ändringar blev den slutgiltiga formuleringen av rekvisitet till slut ”it becomes apparent”⁶⁸, som kom att bli en mer objektiv tillämpning.⁶⁹

3.1.2 Samtidighetsprincipen

En avtalspart har intresset av att inte behöva fullgöra sin egen prestation innan motparten har fullföljt hans och således själv har fått ersättning för sin egen prestation.⁷⁰ Den köprättsliga samtidighetsprincipen, även kallat ”zug um zug-principen”, som står för samtidig utväxling av prestationer, ger respektive part ett säkert skydd i de fall motparten inte kommer fullgöra sina förpliktelser. Parten har då rätt att hålla inne sin egen prestation i avvaktan på att motparten presterar sin del av avtalet, dessa regler uttrycks både i KöpL och CISG⁷¹ s.k. detentionsrätt. Detta förutsätter dock som sagt att parternas prestationer ska ske samtidigt.⁷² Säljaren är

⁶⁶ Prop. 1988/89:76 s. 23.

⁶⁷ Tiberg SvJT 1993, s. 551.

⁶⁸ Johansson 2001, s. 163.

⁶⁹ Schlenchtriem 1986, s. 94.

⁷⁰ Se Svensson, Köplagen (1990:931) 61 §, Lexino 2022-05-06 (JUNO).

⁷¹ Se 10, 22 jfr 42, 30 jfr 42, 49 jfr 42, 71, 75 §§ KöpL och art 58 (1) CISG.

⁷² Se Kihlman, Lag om internationella köp (1987:822) art 71, Lexino 2020-05-18 (JUNO).

inte skyldig att lämna ut varan eller på något annat sätt frånta sig förfoganderätten över varan förrän han har erhållit köpeskillingen från köparen, förutsatt att köparen inte har getts kredit. Köparen är därmed inte heller skyldig att betala säljaren för varan förrän den hålls honom till handa eller på annat sätt ställs till hans förfogande, förutsatt att annat inte avtalats.⁷³ I de fall parternas prestationer ska utväxlas vid olika tidpunkter blir de regler som tar sikte på samtidighetsprincipen överksamma.

Bestämmelserna om stoppningsrätten i 61 § KöpL och art 71 CISG förutsätter följaktligen att den ena partens prestation ska ske före motpartens. En sådan situation kan t.ex. föreligga när säljaren har givit köparen kredit avseende betalningen eller när köparen har åtagit sig att betala i förtid.⁷⁴ Om man ser stoppningsrätten som en utökning av samtidighetsprincipen, måste den självklara utgångspunkten vara att stoppningsrätten ska vara till förmån för både säljare och köpare.⁷⁵

3.1.3 Stoppningsrättens funktion

61 § KöpL är ett utökat skydd och komplement till övriga regler i köplagen rörande en parts skydd mot den andra partens avtalsbrott.⁷⁶ Stoppningsrätten innebär att en avtalspart har rätt att antingen ställa in sin fullgörelse eller hålla inne sin egen prestation.⁷⁷ Inställelse av fullgörelsen kan t.ex. ske genom att säljaren avbryter tillverkningen av varan.⁷⁸ När en part utövar stoppningsrätt innebär det att tidpunkten för fullgörelse förskjuts och att den stoppningsberättigade parten undgår ansvar för sin egen försenade prestation.⁷⁹

Den så kallade detentionsrätten är en av de övriga köprättsliga regler som skyddar en part i syfte att förhindra avtalsbrott. Detentionsrätten innebär att en part har rätt att hålla inne sin egen prestation i de fall motparten inte presterar enligt avtalet.⁸⁰ Den part som håller inne sin egen prestation undgår också de påföljder av

⁷³ Ramberg & Herre 2019, s. 143 *Köplagen: En kommentar*.

⁷⁴ Ramberg & Herre 2019, s. 523 *Köplagen: En kommentar* & Ramberg & Herre 2016, s. 442.

⁷⁵ O. Johansson 2001, s. 129.

⁷⁶ O. Johansson 2001, s. 93 ff.

⁷⁷ Se Munukka, Köplagen (1990:931) 61§, Karnov (JUNO) (besökt 2022-05-15).

⁷⁸ Prop. 1988/89:76 s. 176 & NU 1984:5 s. 339.

⁷⁹ Se Munukka, Köplagen (1990:931) 61§, Karnov (JUNO) (besökt 2022-05-15).

⁸⁰ Håstad 2022, s. 179.

avtalsbrottet som annars skulle kunnat bli tillämpliga.⁸¹ Stoppningsrätten är ömsesidig och ger både säljaren och köparen rätten att hålla sin prestation till dess att motparten har fullgjort dennes avtalade prestation. En förutsättning för att detentionsrätten ska bli tillämplig är att parternas prestationer ska utväxlas samtidigt, i enlighet med den tidigare nämnda samtidighetsprincipen⁸². Om parterna har avtalat om att den ena partens prestation ska fullgöras före den andras kan detentionsrätten⁸³ således inte användas.⁸⁴

Stoppningsrätten har två huvudsakliga funktioner, en påtrycknings- och en säkerhetsfunktion. Stoppningsrätten kan förklaras som en utökning av rättigheterna detentionsrätten ger parterna, med andra ord kan rätten ses som ett motsvarande påtryckningsmedel riktat mot motparten för fullgörelse av hans prestation.⁸⁵ Den andra mest framträdande funktionen är säkerhetsfunktionen. Utövandet av stoppningsrätten medför ett skydd mot de situationer där motparten inte kommer att fullgöra sina prestationer enligt avtalet. Stoppningsrätten beaktar ena partens intresse att få ersättning för sin prestation. Den drabbade parten har följaktligen en möjlighet att säkra ersättning för sin prestation genom att hålla inne den.⁸⁶

Stoppningsrätten får endast utövas i de fall där det ”visar sig efter köpet att en parts handlingsätt eller ekonomiska förhållanden är sådana att det finns starka skäl att anta att han inte kommer att uppfylla en väsentlig del av sina förpliktelser”.⁸⁷ Prövning av om en part är berättigad att utöva stoppningsrätten ska ske i två steg. Det måste först konstateras att en stoppningsgrundande omständighet föreligger. Nästa steg är att bedöma om den aktuella omständigheten kan leda till att motparten inte kommer kunna fullgöra en väsentlig del av sin prestation eller inte.⁸⁸

⁸¹ Ramberg & Herre 2019, s. 397 *Köplagen: En kommentar*.

⁸² Se kap. 3.1.1.

⁸³ Detentionsrätten uttrycks i 10, 22 jfr 42, 30 jfr 42, 49 jfr 42, 71, 75 §§ KöpL och art 58 (1) CISG.

⁸⁴ Håstad 2022, s. 179.

⁸⁵ Johansson 2001, s. 96.

⁸⁶ Johansson 2001, s. 97.

⁸⁷ Se 61§ KöpL & Ramberg & Herre 2019, s. 530 *Köplagen: En kommentar*.

⁸⁸ Johansson 2001, s. 134.

3.1.4 Stoppningsrätt i KKL och KtjL

Bestämmelser om stoppningsrätten finns inte i samma utsträckning i de övriga köprättsliga lagarna. I KKL⁸⁹ saknas det regler om stoppningsrätten vid befarat avtalsbrott, även regler om hävningsrätt vid befarat avtalsbrott saknas. I konsumentköputredningens betänkande anges att både stoppning- och hävningsrätten vid befarat avtalsbrott enligt köplagens bestämmelser torde också kunna tillämpas analogt vid konsumentköp om en sådan situation skulle uppstå. Det anses därför inte nödvändigt att även KKL ska innefatta sådana bestämmelser som ger parterna ett skydd mot motpartens befarade avtalsbrott.⁹⁰ I KtjL⁹¹ saknas det också regler om en parts möjlighet att stoppa en fullgörelse i förtid på grund av befarat avtalsbrott. Här ges det endast en möjlighet för en part att häva avtalet i för tid⁹². Den stora skillnaden mellan KöpL och KtjL avseende hävningsrätten är att beviskraven inte alls är lika stränga avseende graden av sannolikhet för det befarade avtalsbrottet. Enligt KtjL krävs det endast att det ska finnas starka skäl för att hävning ska bli möjlig, medan i KöpL ska det stå klart för att hävning ska bli möjligt.⁹³ Möjligheten för en part att ställa godtagbar säkerhet för sin prestation i samband med hävningen finns inte heller i KtjL.

⁸⁹ Konsumentköplagen (2022:260) reglerar köp eller byta av lösa saker mellan en konsument och en näringsidkare, enligt 1 § KKL.

⁹⁰ SOU 1984:25, s. 225 ff.

⁹¹ Konsumenttjänstlagen (1985:715) reglerar köp om tjänster som näringsidkare utför åt konsument, enligt 1 § KtjL.

⁹² Jfr 21, 29 & 46 §§ KtjL.

⁹³ Jfr 21 3-4 st. , 29 2 st. & 47 §§ KtjL

4 Förutsättningar för stoppningsrätt

4.1 Inledning

För att en part ska ges rätten att utöva stoppningsrätten i 61 § KöpL krävs det att alla rekvisit i bestämmelsen är uppfyllda. Stoppningsrätt kan endast tillämpas när en part finner starka skäl att anta ett kommande avtalsbrott p.g.a. en parts handlingssätt eller ekonomiska förhållanden har visat sig efter köpet och avser en väsentlig del av partens förpliktelser.⁹⁴ Jag kommer i detta kapitel redovisa för de olika rekvisit och innebörden av dessa.

4.2 ”Visar det sig efter köpet”

De omständigheter som åberopas som stöd för stoppningsrätten måste ha *visat sig efter köpet* för att det ska medföra stoppningsrätt för den drabbade parten.⁹⁵ Inledningsvis bör det framföras att det är tidpunkten för när parten fick kännedom om den stoppningsgrundande omständigheten och inte tidpunkten för när den faktiskt inträffade som är betydande i bedömningen för när det ska ha visat sig.⁹⁶ CISG ställer samma krav i art 71 (1) första mening där det uttrycks ”...after the conclusion of the contract, it *becomes apparent* that other party will not perform...”. Uttrycket ”becomes apparent” har översatts till svenskans ”visar sig”. Precis som enligt köplagen är det inte nödvändigt att den orsakade omständigheten

⁹⁴ Ramberg & Herre 2019, s. 139 *Allmän köprätt*.

⁹⁵ Se Svensson, Köplagen (1990:931) 61 §, Lexino 2017-04-18 (JUNO) & Prop. 1988/89:76 s. 177.

⁹⁶ Johansson 2001, s. 155.

faktiskt har inträffat efter köpet, utan det är tillräckligt att den har visats sig efter köpet för den part som vill utöva rätten.⁹⁷

För att stoppningsrätten ska falla bort med anledning av en parts kännedom om omständigheten före köpet, anses det tillräckligt med en *relativ* kännedom, dvs. att parten *borde* haft kännedom om den aktuella omständigheten.⁹⁸ Detta följer även av formuleringen i 61 § KöpL, som just uttrycker att en omständighet ska *visa sig* för en part, dvs. inte *inses*, *uppkommer* eller *inträder*.⁹⁹ Om en part redan haft kännedom om omständigheter som i stunden hade påverkat den andra partens möjlighet att fullgöra sin prestation och han undviker att skydda sig själv genom t.ex. en garantiklausul eller på annat sätt begära betryggande säkerhet för en avtalsenligt fullgörelse av avtalet, har han tagit på sig risken att avtalet inte fullgörs av motparten. Han är med andra ord medveten att de då för honom kända förhållanden skulle kunna medföra en osäkerhet för fullgörelse av avtalet.¹⁰⁰ I de fall omständigheterna blev kända för honom innan eller vid tidpunkten för avtalsslutet är det nästintill självklart att det inte finns någon anledning att han sedan ska kunna ges rätt att använda detta som ett påtryckningsmedel för motpartens fullgörelse.¹⁰¹

Detta krav innebär dock inte att omständigheterna faktiskt måste ha inträffat efter köpet. Det som blir avgörande är att omständigheterna ska ha visat sig för parten först efter tidpunkten för köpet. Det är heller inte nödvändigt att en faktisk förändring har uppstått efter köpet som har lett till en parts upptäckande om omständigheten, utan endast att omständigheten visade sig efter avtalsslutet.¹⁰²

Detta leder till frågan om omständigheten som inträffat måste ha varit känd för just den parten som vill åberopa stoppningsrätten eller om det är tillräckligt att den parten haft möjlighet att iaktta och få kännedom om den orsakande omständigheten. Om de åberopade omständigheterna har varit fullt möjliga för båda parterna att iaktta vid tidpunkten för ingåendet av avtalet bör man utgå från att den part som vill

⁹⁷ Ramberg & Herre 2016, s. 444.

⁹⁸ Johansson 2001, s. 156 f.

⁹⁹ Johansson 2001, s. 157.

¹⁰⁰ Ramberg & Herre 2019, s. 527 *Köplagen: en kommentar*.

¹⁰¹ Se Svensson, Köplagen (1990:931) 61 §, Lexino 2017-04-18 (JUNO) & Ramberg & Herre 2019, s. 527 *Köplagen: en kommentar*.

¹⁰² Prop. 1988/89:76 s. 177 & Ramberg & Herre 2019, s. 527 *Köplagen: En kommentar*.

utöva stoppningsrätten också haft kännedom om dessa.¹⁰³ I detta hänseende kan det finnas anledning att ställa måttliga krav på insikten med hänsyn till säljaren inte alltid noggrant om omsorgsfullt undersöker köparens ekonomiska ställning vid kreditköp och nästan aldrig vid försändningsköp¹⁰⁴.¹⁰⁵ Det kan finnas anledning att endast ställa måttliga krav i de flesta fallen, inte endast för säljarens fördel, men att det ska göras på en grund av att en part med hänsyn till omständigheterna har fog att anta.¹⁰⁶

Det kan uppstå situationer där det är mycket tveksamt om omständigheten har inträffat före eller efter köpet. Insolvens hos en part är en sådan situation som kan medföra svårigheter i bedömningen. Insolvens uppstår när en part inte kan betala sina skulder och denna oförmåga inte endast är tillfällig.¹⁰⁷ Detta tillstånd är något som ofta utvecklas under en längre tid vilket gör det nästintill omöjligt att fastställa den exakta tidpunkten för uppkomsten av det ekonomiska obeståndet. Utgångspunkten för bedömning bör även här vara när motparten fick kännedom om obeståndet.¹⁰⁸

4.3 En parts ”handlingssätt eller ekonomiska förhållanden”

Stoppningsrätten måste därefter grundas på en parts ”handlingssätt eller ekonomiska förhållanden”.¹⁰⁹ I CISG är dock förhållandena inte de samma som i KöpL. I stället framgår det av art. 71 (1) (a) att det befarade avtalsbrottet ska åberopas på en ”*serious deficiency in his ability to perform or in his creditworthiness*”¹¹⁰. Vidare i art. 71 (1) (b) framhålls det att det förväntade

¹⁰³ Ramberg & Herre 2019, s. 527 *Köplagen: En kommentar*.

¹⁰⁴ Ersättning ska lämnas först vid varans överlämnande till självständig transportör enligt 7§ KöpL.

¹⁰⁵ Ramberg & Herre 2019, s. 527 *Köplagen: En kommentar* & Johansson 2001, s. 151.

¹⁰⁶ Se Svensson, Köplagen (1990:931) 61 §, Lexino 2017-04-18 (JUNO).

¹⁰⁷ Se 1 kap 2 § Konkurslag (1987:672).

¹⁰⁸ Johansson 2001, s. 152.

¹⁰⁹ Se 61§ 1 st. KöpL.

¹¹⁰ Översatt på svenska: ”En *allvarlig brist* i hans fullgörelseförmåga eller i hans kreditvärdighet”.

Om köparen efter köpet får kunskap om att betydelsefulla komponenter för ett tillverkningsköp har fel i sig eller inte har anskaffats i tid för att det ska finnas möjlighet för säljaren att leverera varorna, utgör det en allvarlig brist beträffande en parts förmåga att fullgöra hans prestationer.

avtalsbrottet kan grundas på ”his conduct in preparing to performing the contract”¹¹¹.

Det är generellt sett väsentligt svårare att avgöra vilka omständigheter från säljaren som kan utgöra grund för köparens stoppningsrätt än vad det är att avgöra omständigheter från köparen som kan leda till stoppningsrätt för säljaren, vilket kan tänkas vara en relativt självklar slutsats.¹¹² Nedan ska jag redogöra för olika omständigheter som kan tänkas utgöra en parts handlingsätt respektive ekonomiska förhållanden.

4.3.1 Köparens handlingsätt och ekonomiska förhållanden

Beträffande köparens förhållanden är det normalt sett hans ekonomiska förhållanden som ger säljaren anledning att utöva stoppningsrätten och sällan hans handlingsätt. Om säljaren får kunskap om en handling eller allvarlig brist i köparens betalningsförmåga eller en annan allvarlig försämring av köparens möjlighet respektive vilja att betala, utgör detta en omständighet som kan ge starka skäl att befara avtalsbrott¹¹³ Exempel på en allvarlig försämring kan vara att det uppstår en bankstrejk som köparen inte kan påverka vilket kan leda till svårigheter för köparen att fullfölja betalningen.¹¹⁴ I de fall köparen försätts i konkurs¹¹⁵ eller är föremål för ackordsförfarande finns det starka skäl för säljaren att ifrågasätta huruvida köparen fortfarande har möjlighet att fullgöra sin ekonomiska prestation.¹¹⁶ En nästintill självklar situation som bevisar att köparens ekonomiska situation är bristfällig är att köparen ställt in sina betalningar eller på annat sätt visar sig vara insolvens.¹¹⁷ Åtgärder som vidtagits av köparens kreditorer som i sin tur leder till betalningssvårigheter kan också ge säljaren rätt att utöva stoppningsrätten.¹¹⁸

¹¹¹ Översatt på svenska: ”Hans sätt att förbereda fullgörelsen eller fullgöra avtalet.”.

¹¹² Se Munukka, Köplagen (1990:931) 61§, Karnov (JUNO) (besökt 2022-05-15).

¹¹³ Prop. 1988/89:76 s. 177.

¹¹⁴ Johansson 2001, s. 139.

¹¹⁵ NJA 1941 s. 516.

¹¹⁶ Prop. 1988/89:76 s. 177 f.

¹¹⁷ Prop. 1988/89:76 s. 177.

¹¹⁸ Ramberg & Herre 2016, s. 445.

4.3.2 Säljarens handlingsätt och ekonomiska förhållanden

Beträffande säljarens förhållanden är det lika förekommande att hans ekonomiska förhållanden och handlingsätt föranleder starka skäl till antaganden för köparen.¹¹⁹ Både säljarens dröjsmål med leveransen och varans beskaffenhet kan utgöra att säljarens möjlighet till avtalsenlig fullgörelse ifrågasätts av köparen.

En försämring av säljarens ekonomiska förhållanden utgörs oftast av omständigheter som t.ex. konkurs, förhandling om ackord, inställda betalningar eller utmätning utan resultat. Det är dock inte någon garanti att dessa omständigheter av sig själv medför en stoppningsgrund för köparen. Säljaren huvudprestation är ju inte en penningprestation, utan att leverera en felfri vara inom en viss tid. Den försämrade kreditvärdigheten måste därför även medföra svårigheter för säljaren att fullgöra en väsentlig del av hans prestation, dvs. att leverera varan. En situation som ändå mer säkert medför en svårighet för leverans är säljarens konkurs. Vid en konkurs fryses alla tillgångar och säljare kan varken anskaffa sig eller göra sig av med hans tillgångar. En konkurs för säljaren kan inte annat än medföra en allvarlig risk att han inte kan leverera varan till köparen.¹²⁰

Säljarens svaga ekonomiska förhållanden kan däremot resultera i svårigheter att leverera en vara. Det kan t.ex. göra att han inte kan skaffa sig nödvändiga resurser och material som behövs för tillverkning av varan.¹²¹ Viktigt att nämna att denna resursbrist måste i sådant fall röra nödvändiga resurser för den aktuella varan och inte endast en generell brist på resurser.¹²² Med en svag ekonomi kan det även uppkomma svårigheter att anskaffa varan från tredje part eller eventuellt ordna en nödvändig transport för fullgörelse av avtalet.¹²³ Om varan som ska levereras däremot finns i säljarens egna lager har hans ekonomiska förhållanden troligen mindre betydelse för om han kommer kunna fullgöra leveransen till köparen eller inte.¹²⁴

¹¹⁹ Prop. 1988/89:76 s. 178.

¹²⁰ Johansson 2001, s. 140.

¹²¹ Prop. 1988/89:76 s. 178.

¹²² Johansson 2001, s. 141.

¹²³ Se Svensson, Köplagen (1990:931) 61 §, Lexino 2017-04-18 (JUNO).

¹²⁴ Prop. 1988/89:76 s. 178 & NU 1984:5 s. 340.

Säljarens bristande handlingssätt kan leda till att han har svårt att fullfölja avtalet i tid. Det kan t.ex. utgöras av att han efter köpet har underlåtit att vidta sådana åtgärder som är nödvändiga för att fullgörelsen ska ske på ett avtalsenligt sätt och det antas att det överhuvudtaget inte kommer att kunna avhjälpas i tid. Även ett sådant avhjälpande som sker men att det resulterar i ett väsentligt dröjsmål med leveransen kan ge köparen rätt att stoppa sina prestationer.¹²⁵ En sådan situation kan uppstå vid tillverkningsköp där tidigare tillverkningar och beställningar krävs för att kunna fullfölja den slutgiltiga prestationen. Säljaren kan t.ex. undvika att beställa material som behövs för tillverkningen. Tidigare delleveranser som säljaren undviker att göra kan även leda till svårighet för fullgörelse.¹²⁶ Om köparen får kännedom om att säljaren inte har vidtagit nödvändiga åtaganden som dessa kan det finnas starka skäl för köparen att anta att säljarens fullgörelse inte kommer vara möjligt.¹²⁷

Om arbetarna på den fabrik där varorna tillverkas går ut i strejk och den antas pågå under längre tid ger det köparen rätt att utöva stoppningsrätt.¹²⁸ Om säljaren utsätts för bojkott torde köparen ha samma rätt.¹²⁹ Fel i leveranser till andra köpare från samma säljare kan i vissa fall utgöra grund för köparen att hålla inne sin prestation. Det förutsätter dock att det finns ett samband mellan de tidigare leveranserna och köparens leverans i den aktuella situationen. Det kan t.ex. vara fråga om varor från samma tillverkningsparti.¹³⁰ Generellt är det svårt att avgöra vad som krävs av bevisningen för att en säljares ekonomiska förhållanden ska vara så pass allvarligt försämrade att det kan medföra stoppningsrätt.

¹²⁵ NU 1984:5 s. 340.

¹²⁶ Johansson 2001, s. 147 & NU 1984:5 s. 340.

¹²⁷ Prop. 1988/89:76 s. 178.

¹²⁸ Johansson 2001, s. 138.

¹²⁹ Johansson 2001, s. 138.

¹³⁰ Lehrberg 2008, s. 790 & Prop. 1988/89 s. 187.

4.4 ”Starka skäl att anta”

För att en part ska ha rätt att utöva stoppningsrätten krävs det ”starka skäl” att anta att motparten inte kommer fullgöra en väsentlig del av sin prestation.¹³¹ Bedömningen utgår från en eller flera faktorer som ska resultera i en slutsats som speglar hur stor sannolikheten är för att en avtalsbrytande händelse kommer att inträffa.¹³² Det är följaktligen fråga om en prognos beträffande sannolikheten för att en avtalsbrytande händelse kommer att inträffa i framtiden. I CISG uttrycks rekvisitet på följande sätt ”becomes apparent”. Som tidigare nämnts omfattar detta uttryck även att det ska ha ”visat sig”.

Rekvisitet i både köplagen och CISG kan ses som ett typ av beviskrav för när en part är berättigad att dra en slutsats om en framtida icke-uppfyllelse.¹³³ När en domstol bedömer om ett beviskrav är uppfyllt, tar de hänsyn till vad som tidigare har inträffat. Ett sådant synsätt, där bedömningsgrunden är det förflutna, är alltså inte möjligt när det kommer till att bedöma bevisningen för om befarat avtalsbrott föreligger. Situationen om befarat avtalsbrott besvarar ju inte frågan på om något tidigare har inträffat utan tar endast sikte på om det föreligger en risk för en kommande händelse att inträffa.

Frågan som behöver besvaras är hur de aktuella omständigheterna kan leda till en tillräckligt stark prognos för en händelse i framtiden. Bedömningen ska naturligtvis göras av den part som önskar utöva stoppningsrätten. Ett problem som kan uppkomma i samband med bedömningen är att den blir för subjektiv. För att undvika en alltför subjektiv bedömning finns det *restriktioner* som är tänkta att motverka detta.¹³⁴ En av restriktionerna är att utövandet görs på den stoppande partens risk.¹³⁵ Om parten gör en felbedömning kring huruvida det föreligger starka skäl står han själv för de konsekvenserna som följer av det och han riskerar att bli

¹³¹ Se 61§ 1 st. köpL & Prop. 1988/89:76 s. 231.

¹³² Johansson 2001, s. 161.

¹³³ Johansson 2001, s. 162.

¹³⁴ Johansson 2001, s. 162.

¹³⁵ Prop. 1988/89:76 s. 179.

skadeståndsskyldig¹³⁶ vid en sådan felaktig bedömning.¹³⁷ Den andra restriktionen är att bedömningen inte endast ska ske utifrån den stoppande partens egen uppfattning¹³⁸, utan både säljarens och köparens bedömning ska grundas på objektiva omständigheter som föreligger i den aktuella situationen.¹³⁹

Köplagen innehåller olika uttryck för att beskriva den grad av säkerhet som måste ligga till grund för en viss bedömning. Inom svensk köprätt förekommer inte formuleringen ”starka skäl att anta” särskilt ofta. Denna formulering förskrivs endast i 7, 21, 29 och 47 §§ KtjL samt i 15 § Lagen om handelsagentur, där det handlar om samma beviskrav som i 61 § KöpL.¹⁴⁰

Till att början mer är det värt att nämna att det krävs mer än en misstanke om ett kommande avtalsbrott för att *starka skäl* ska föreligga.¹⁴¹ För att underlätta förståelsen om hur långtgående rekvisitet är, kan en jämförelse med övriga krav på bevisning i köplagen göras. Det högst ställda av dem alla är rekvisitet i 62 § KöpL där det måste ”stå klart” att ett hävningsgrundande avtalsbrott kommer att inträffa för att hävning ska bli aktuellt.¹⁴² Rekvisitet ”starka skäl att anta” är således lägre ställt än det som krävs vid hävning.¹⁴³ Att det ställs starkare krav för att en part ska ges rätten att häva avtalet kan anses som helt naturligt, i och med att hävning är en bestående åtgärd till skillnad från stoppningsrätten som endast är temporär.¹⁴⁴ De tre övriga beviskraven som ställs i köplagen är lägre ställda än det i 61 § KöpL. I köplagen ställs det krav på att en part ska ”med fog kunna förutsätta”¹⁴⁵ respektive ”med fog inte kunna förutsätta”¹⁴⁶, varav dessa är en aning lägre ställda än rekvisitet i 61 § KöpL. Den förstnämnda ställs när en säljare före köpet undviker att upplysa köparen om varans egenskaper som köparen med fog kunnat förutsätta att han skulle blivit upplyst om innan. Den andra ställs på följande sätt, avkastning som

¹³⁶ Skadeståndsskyldigheten omfattar såväl den direkta som indirekta skadan motparten lider till följd av den felaktiga bedömningen.

¹³⁷ Prop. 1988/89:76 s. 232.

¹³⁸ Johansson 2001, s. 162.

¹³⁹ Prop. 1988/89:76 232.

¹⁴⁰ Johansson 2001, s. 166.

¹⁴¹ Se Svensson, Köplagen (1990:931) 61 §, Lexino 2017-04-18 (JUNO).

¹⁴² Se 62§ KöpL.

¹⁴³ Prop. 1988:89/76 s. 150 & 169.

¹⁴⁴ Prop. 1988:89/76 s. 181.

¹⁴⁵ Se 19§ 1 st. p2 KöpL.

¹⁴⁶ Se 79§ KöpL.

varan ger före avtalad tid för avlämnandet tillfaller säljaren endast om det inte med fog kunnat beräknas att den skulle utfalla tidigare. Till sist finns det två olika ”antarekvisit”, varav båda är lägre ställda än rekvisitet i 61 § KöpL. Det svagaste av dem används vid upprepad betalningsförsummelse och formuleras ”inte saknas anledning att anta”¹⁴⁷. Det andra som är något starka används vid uppräddade avtalsbrott och formuleras ”anledning att anta”^{148, 149}.

4.4.1 Köparens förhållanden som kan ge starka skäl för säljaren

På köparens sida är det vanligtvis hans ekonomiska förhållanden som ger säljaren anledning att finna starka skäl att befara avtalsbrott. I de fall köparens betalningsförmåga visar sig svag eller övriga omständigheter leder till att hans betalningsvilja kan ifrågasättas, kan det utgöra tillräckligt starka skäl att befara avtalsbrott från köparen.¹⁵⁰ När en köpare försätts i konkurs eller om ackordsförhandlingar har inletts, föreligger det alltid starka skäl för säljaren att befara ett avtalsbrott. Vid en konkurssituation krävs det dock att säljaren bevisar att köparen är insolvent, dvs. en bevisning att köparen är i oförmåga att betala sina skulder som inte är mer än tillfällig. Om oförmågan däremot endast skulle vara tillfällig utgör detta inte starka skäl för säljaren.¹⁵¹ I de fall köparen ställt in sina betalningar eller förklarat sig själv vara insolvens på annat sätt¹⁵² anses det även vara helt klart att det föreligger starka skäl att befara avtalsbrott.¹⁵³

Omständigheterna är oftast inte lika självklara som de är vid en konkurssituation. Om en utomstående borgenär inte lyckas få in sin fordran hos köparen kan det tyda på att köparen har en svag betalningsförmåga, det behöver däremot inte alltid innebära starka skäl för säljaren att befara avtalsbrott. Säljaren måste i varje enskilt fall undersöka vad som orsakat den svaga betalningsförmågan för att avgöra om starka skäl föreligger eller inte. Trots att en resultatlös utmätning har skett behöver

¹⁴⁷ Se 56§ 2 st. KöpL.

¹⁴⁸ Se 44§ 2 st. KöpL.

¹⁴⁹ Prop. 1988:86/76 s. 232.

¹⁵⁰ Prop. 1988:86/76 s. 177.

¹⁵¹ Johansson 2001, s. 169 jfr Eklund SvJT 1942 s. 668.

¹⁵² När utmätningförsök inte har gett något resultat.

¹⁵³ Prop. 1988/89:76 s. 177 & se Munukka, Köplagen (1990:931) 61§, Karnov (JUNO) (besökt 2022-05-15) & Svensson, Köplagen (1990:931) 61 §, Lexino 2017-04-18 (JUNO).

det inte ge säljaren tillräckligt starka skäl. Den resultatlösa utmätningen kan nämligen uppstå på grund av beneficieegendom.¹⁵⁴ Beneficieegendom är egendom som med hänsyn till gäldenärens behov inte kan bli föremål för utmätning eller tas i anspråk vid en konkurs. Trots att en utomstående utmätningsborgenär inte har fått hela sin fordran indriven av köparen i fråga, innebär inte det att köparen inte har andra likvida medel och möjligheter att betala säljaren.¹⁵⁵ Varje enskilt fall måste som tidigare nämnts bedömas var för sig, i och med att alla utmätningar hos en köpare inte nödvändigtvis måste utgöra en total oförmåga för framtida betalningar till säljaren.¹⁵⁶

4.4.2 Säljarens förhållanden som kan ge starka skäl för köparen

Att utgöra vilka av säljarens förhållanden som kan ge köparen starka skäl att befara avtalsbrott är väsentligt svårare. Att finna exempel på detta är svårt men det kan nog tyckas naturligt att det inte är lika lätt. Däremot är både säljarens ekonomiska förhållanden och handlingssätt lika förekommande att vara ge köparen starka skäl att befara ett avtalsbrott.¹⁵⁷ Om säljaren antas sakna resurser eller andra möjligheter som krävs för att fullfölja tillverkningen eller leveransen av varan bör dessa omständigheter ge köparen starka skäl att befara avtalsbrott.¹⁵⁸ Starka skäl kan exempelvis föreligga när säljaren i samband med ett tillverkningsköp drabbats av brand i sin produktionslokal.¹⁵⁹ Beroende på hur parterna har utformat betalningsvillkoren samt hur avlämnandet av varan ska ske, kan det leda till att köparen har starka skäl att befara ett avtalsbrott, främst när köparen ska betala i förskott.¹⁶⁰

Oklarheter kan även föreligga i situationer som uppstår som en typiskt följd av både säljaren och köparens insolvens eller bristande betalningsvilja, så som vräkning eller handräckning. Dessa omständigheter kan uppfattas som tecken på en risk för kommande avtalsbrott, det behöver dock inte nödvändigtvis alltid leda till att starka skäl föreligger, utan kan lika gärna leda till att det inte föreligger starka skäl.¹⁶¹

¹⁵⁴ NU 1984:5 s. 340.

¹⁵⁵ Prop. 1988/89:76 s. 177 & NU 1984:5 s. 340.

¹⁵⁶ Prop. 1988/89:76 s. 177.

¹⁵⁷ Se Munukka, Köplagen (1990:931) 61§, Karnov (JUNO) (besökt 2022-05-15).

¹⁵⁸ Prop. 1988/89:76 s. 178.

¹⁵⁹ Se Munukka, Köplagen (1990:931) 61§, Karnov (JUNO) (besökt 2022-05-15).

¹⁶⁰ Se Munukka, Köplagen (1990:931) 61§, Karnov (JUNO) (besökt 2022-05-15).

¹⁶¹ Prop. 1988/89:76 s. 178.

Återigen behöver varje enskild situationen bedömas för sig själv utifrån de aktuella omständigheterna.¹⁶² För mer exempel som skulle kunna utgöra starka skäl för köparen se kap. 4.3.2. Fler exempel på säljarens förhållanden som kan utgöra starka skäl för köparen påvisas inte i större omfattning i varken förarbeten, prejudikat eller doktrin.

4.5 ”Väsentlig del” av förpliktelsen

De omständigheter som har visats sig efter köpet på grund av en parts handlingsätt eller ekonomiska förhållanden måste dessutom utgöra en *väsentlig del* av partens förpliktelse för att stoppningsrätten ska kunna utövas.¹⁶³ Väsentlighetskravet innebär att den befarade icke-uppfyllelsen inte får avse alltför obetydliga och oväsentliga avvikelser från en parts förpliktelse.¹⁶⁴ En oväsentlig avvikelse kan vara ett sådant fel i en vara som utan större svårigheter kan avhjälpas efter varans avlämnade.¹⁶⁵ I CISG ställs motsvarande krav med samma omfattning. I art 71 (1) CISG uttrycks det som ”substantial part of his obligations”.¹⁶⁶

Jag har tidigare nämnt att stoppningsrätten kan ses som en utökning av samtidighetsprincipen.¹⁶⁷ Stoppningsrätten och samtidighetsprincipen fyller i stor utsträckningen samma funktioner, det finns däremot inget väsentlighetskrav när samtidighetsprincipen tillämpas. Saknaden av väsentlighetskrav innebär att den drabbade parten kan hålla inne sin prestation oavsett avvikelsen omfattning.¹⁶⁸

Det är värt att nämna att det inte tillåts något partiellt utnyttjande av stoppningsrätten, till skillnad från övriga regler i köplagen som tillåter detta. I 42 § KöpL föreskrivs att köparen får hålla inne så mycket av betalningen som motsvarar storleken av avvikelsen. Detta är med andra ord inte möjligt vid befarat avtalsbrott. En part ges

¹⁶² Prop. 1988/89:76 s. 178.

¹⁶³ Se 61 § 1 st. KöpL.

¹⁶⁴ Svensson, Köplagen (1990:931) 61 §, Lexino 2017-04-18 (JUNO) & Ramberg & Herre 2019, s. 531 *Köplagen: En kommentar*.

¹⁶⁵ Ramberg & Herre 2019, s. 531 *Köplagen: En kommentar*.

¹⁶⁶ Översatt på svenska: En väsentlig del av sina skyldigheter.

¹⁶⁷ Se kap. 3.1.1.

¹⁶⁸ Johansson 2001, s. 171.

endast rätten att hålla inne hela sin prestation eller inställa hela fullgörelsen.¹⁶⁹ Redogörelse för anledning till detta påvisas inte mer i varken förarbeten, prejudikat eller doktrin.

För att förstå omfattningen av rekvisitet underlättar det om man jämför det med liknande rekvisit för hävningsrätten. Väsentlighetskravet i 61 § KöpL är lägre än det väsentlighetskrav som uppställs för hävningsrätt enligt 25, 39, 54 och 55 §§ samt 62 § KöpL.¹⁷⁰ Skillnaden är att väsentligheten syftar på olika saker i reglerna. I stoppningsregeln talar man om en ”väsentlig del av förpliktelsen” till skillnad från reglerna om hävning där man talar om ett ”väsentligt avtalsbrott”. I och med att hävning är en mer ingripande åtgärd och stoppningsrätten endast är temporär, kan det utifrån detta anses rimligt att upprätthålla olika krav kring väsentligheten.¹⁷¹

I jämförelse med art 25 CISG som definierar begreppet ”väsentligt avtalsbrott” finns det inget synbarhetsrekvisit i 61§ KöpL eller art 71 CISG. Dessa bestämmelser innehåller således inget krav på att motparten också ska ha insett avtalsbrottet väsentligheten för motparten. Vilket innebär att den felande partens insikter kring situation och påverkan för motparten inte har någon betydelse för bedömningen.¹⁷² I och med att stoppningsrätten endast är en temporär åtgärd är inte synbarhetskravet heller lika nödvändigt som vid hävningsrätten *där det måste föreligga ett väsentligt avtalsbrott*.¹⁷³ Mer om synbarhetskravet har inte behandlats eller diskuterats i propositionen eller i övrig relevant doktrin.

¹⁶⁹ Ramberg & Herre 2019, s. 531 *Köplagen: En kommentar*.

¹⁷⁰ Se Svensson, Köplagen (1990:931) 61 §, Lexino 2017-04-18 (JUNO) & Ramberg & Herre 2019, s. 531 *Köplagen: En kommentar*.

¹⁷¹ Johansson 2001, s. 175.

¹⁷² Johansson 2001, s. 177.

¹⁷³ Johansson 2001, s. 178.

4.6 Meddelandeskyldigheten

Den som utövar stoppningsrätt ska genast lämna meddelande om detta till motparten, vilket framgår av 61 § 3 st. KöpL.¹⁷⁴ Motsvarande skyldighet uttrycks i art. 71 (3) CISG: ”A party suspending performance, whether before or after dispatch of the goods, must immediately give notice of the suspension to the other party”¹⁷⁵. Meddelandeskyldigheten syftar till att skapa bättre kommunikation mellan parterna vid eventuella problem eller hinder som uppstår i avtalsförhållandet och för att lättare kunna förhindra uppkomsten av problemen, samt att ge motparten en möjlighet att undanröja de omständigheter den andre parten har åberopat för stoppningsrätten.¹⁷⁶

Meddelandet ska lämnas till motparten *genast*, vilket innebär att meddelandet behöver lämnas först när den drabbade parten utövat rätten att stoppa. Det finns däremot ingen särskild form för hur meddelandet ska lämnas, dvs. både muntliga och skriftliga meddelanden godtas.¹⁷⁷

Det är viktigt att nämna att mottagaren bär risken för meddelandet, enligt 82 § KöpL och art. 27 CISG. Skadeståndets omfattning regleras sedan utefter bestämmelserna i 67–70 §§ KöpL. Riskfördelningen förutsätter dock att meddelandet har avsänts på ett ändamålsenligt sätt. Om meddelandet har lämnats på ett ändamålsenligt sätt bär alltså inte avsändaren ansvaret för om meddelandet kommer fram för sent, förvanskas eller inte kommer fram över huvud taget.¹⁷⁸ Meddelandeskyldigheten är dock ingen förutsättning för att stoppningsrätten ska kunna tillämpas.¹⁷⁹ På grund av riskfördelningen vid ett misslyckat av lämnade kommer däremot den part som inte lämnar enligt lagens bestämmelser högst sannolikt bli ersättningsskyldig för de skador som motparten drabbas av p.g.a. misslyckandet. Till skillnad från köplagens bestämmelser innehåller CISG inga uttryckliga bestämmelser om skadestånd eller

¹⁷⁴ Se 61 § 3 st. KöpL.

¹⁷⁵ Översatt på svenska: ”En part som inställer sin fullgörelse, antingen innan varan har avsänt eller därefter, ska omedelbart underrätta den andra parten om detta”.

¹⁷⁶ Johansson 2001, s. 182.

¹⁷⁷ Johansson 2001, s. 183.

¹⁷⁸ Se Munukka, Köplagen (1990:931) 61§, Karnov (JUNO) (besökt 2022-05-15) & Ramberg & Herre 2019, s. 535 *Köplagen: En kommentar*.

¹⁷⁹ Johansson 2001, s. 185.

andra konsekvenser vid underlåtenheten av att meddela motparten om dennes stoppning.¹⁸⁰ Enligt köplagens regler blir den stoppande parten ersättningsskyldig för den eventuella skada som motparten lider p.g.a. uteblivet eller försenat meddelande.¹⁸¹ Det kan exempelvis uppstå skador i form av kostnader för förberedande åtgärder för att ta emot den stoppande partens prestation. Kostnader för anordning och avbeställning av transport för köparen som uppkommer till följd av att säljaren inte meddelat att han inte kommer leverera varan i tid.¹⁸² Även garantikostnader i de fall en part har skaffat sig garanti för betalningen omfattas av den stoppande partens ersättningsskyldighet. Kostnader som det faktiska stoppandet orsakat omfattas dock inte av ersättningsskyldigheten.¹⁸³

Meddelandeskyldigheten ger uttryck för parternas lojalitetsplikt gentemot varandra. Lojalitetsplikten är ingen avtalad plikt mellan parterna utan den följer av att ett avtal ingås mellan två parter. Under avtalstiden förväntas parterna agera lojalt mot varandra för att fullgöra de prestationer de åtagit sig och för att verka för att avtalet genomförs i enlighet med dess villkor.¹⁸⁴ I köplagen kommer plikten till uttryck i flertal bestämmelser, 61 § 3 st. KöpL är en av dem. I CISG uttrycks plikten i art 7 (1) och art 71 (3). Lojalitetsförpliktelser är till för att möjliggöra och underlätta en riktig avtalsuppfyllelse.¹⁸⁵ En lojalitetsförpliktelse kan vara en skyldighet att underrätta motparten om händelser som är av betydelse för avtalets uppfyllelse. Vad som vidare anses vara *av betydelse* eller vilka andra *krav* som plikten ställer på parterna beror på avtalsinnehållet och övriga omständigheter i det enskilda fallet.¹⁸⁶ För vissa avtalstyper medför lojalitetsplikten en upplysningsskyldighet gentemot motparten, varav meddelandeskyldigheten i 61 § 3 st. KöpL är en sådan upplysningsskyldighet.¹⁸⁷ Det är med andra ord förenligt med lojalitetsplikten att den drabbade parten genast ska meddela motparten om hans utövande av stoppningsrätten och på så vis ge motparten möjlighet till fullgörelse av avtalet.

¹⁸⁰ Ramberg & Herre 2016, s. 447.

¹⁸¹ Prop. 1988/89:76 s. 179.

¹⁸² Prop. 1988/89:76 s. 170 & NU 1985:5 s. 342 f.

¹⁸³ Johansson 2001, s. 184.

¹⁸⁴ Johansson 2001, s. 182. & NJA 2021 s. 943 p 16.

¹⁸⁵ Ramberg & Ramberg 2019, s. 38 *Allmän köprätt*.

¹⁸⁶ NJA 2021 s. 943 p 15.

¹⁸⁷ Ramberg & Ramberg 2019, s. 41 *Allmän köprätt*.

4.7 Hur lång tid kvarstår stoppningsrätten?

Det finns tre faktorer som leder till att stoppningsrätten upphör och därmed inte längre får utövas. Den första är att omständigheten som föranledde stoppningsrätten från början inte längre föreligger. Den andra är att den utövande parten ställer en godtagbar säkerhet för sin egen prestation. Den tredje är att varan har avlämnats till köparen.¹⁸⁸ Att förstå vad den första och den sistnämnda innebär är knappast svårt. Om den återopande omständigheten inte längre existerar finns det inte någon grund som ger parten rätt till stoppning. Avseende när varan anses avlämnad kan man utgå ifrån att det sker först när den befinner sig i köparens besittning. Vid hämtningsköp avgörs det när det faktiska fysiska avlämnandet till köparen sker och han har den i sin hand. Vid transportköp i olika orter sker avlämnandet när varan överlämnas till köparen och hen får vård om varan. i de fall inte när det lämnas till en självständig transportör enligt 7§ KöpL.¹⁸⁹ Varan ska däremot anses avlämnad om köparen efter egendomen kommit fram, meddelat transportören att den ska ligga kvar i dennes lager.¹⁹⁰ Innebörden av andra faktorn jag nämnde, ställande av godtagbar säkerhet, är däremot inte lika självklar och kommer att analyseras vidare nedan.

4.7.1 Ställandet av ”godtagbar säkerhet”

När en part lämnar meddelade om utövandet av stoppningsrätten till motparten får motparten möjlighet att ställa godtagbar säkerhet för sin egen fullgörelse enligt 61§ 4 st. KöpL.¹⁹¹ Om parten lyckas med att ställa en godtagbar säkerhet blir stoppningsrätten en utan verkan. Viloläget upphör även och parternas prestationsskyldigheter återvänder. I CISG finns bestämmelsen i art 71 (3), med lydelsen, ”...and must continue with performance if the other party provides adequate assurance of his performance”^{192, 193}.

¹⁸⁸ Johansson 2001, s. 187.

¹⁸⁹ Johansson 2001, s. 200.

¹⁹⁰ Zackariasson SvJT 2003 s. 806.

¹⁹¹ Ramberg & Herre 2019, s. 528 *Köplagen: En kommentar*.

¹⁹² ”... och fortsätta med sin fullgörelse, om den andra parten ställer en tillräcklig säkerhet för sin fullgörelse” enligt art 71 (3) CISG.

¹⁹³ Se Kihlman, Lag om internationella köp (1987:822) art 71, Lexino 2020-05-18 (JUNO) & prop. 1988/89:76 s. 180.

Säkerheten ska avse partens fullgörelse av hans prestation. Den måste också vara godtagbar för den stoppande parten, vilket innebär att den ska anses godtagbar avseende både omfattningen och vilken typ av prestation som den grundas på.¹⁹⁴

Bedömningen av vad som anses utgöra en godtagbar säkerhet ska bedömas objektivt.¹⁹⁵ Säkerhetens omfattning måste vara tillräcklig så att omständigheterna faller bort eller åtminstone förlorar så mycket i styrka att det inte längre kan anses föreligga starka skäl att anta att motparten kommer begå ett avtalsbrott.¹⁹⁶ Säkerheten ska medföra en trygghet att prestationen kommer fullföljas av motparten. Det är således inte tillräckligt att den skyldige parten garanterar att han kommer fullgöra sina förpliktelser, då detta endast upprepar kontraktslöftet och inte ger någon bevisning på att löftet faktiskt kommer fullföljas.¹⁹⁷ Det anses generellt svårare för säljaren att ställa säkerhet för hans prestation än för köparen och det är därmed inte rimligt att ställa samma krav på säkerheten avseende parternas prestationer.¹⁹⁸

4.7.1.1 Köparens godtagbara säkerhet

Det medför inga större svårigheter att förstå vad en godtagbar säkerhet innebär för köparens betalningsskyldighet. I de flesta fall kan köparens säkerhet ske i form av en bankgaranti.¹⁹⁹ En godtagbar säkerhet kan i vissa fall utgöras av att betalningsvillkoren ändras till att kontant betalning ska ske vid leverans i stället för leverans mot kredit eller betalning genom faktura.²⁰⁰

4.7.1.2 Säljarens godtagbara säkerhet

Det är dock svårare att förstå vad en godtagbar säkerhet är för säljarens prestationer.²⁰¹ Säljarens säkerhet måste motsvara de omständigheter som utgör grunden för att köparen utövar stoppningsrätten. För att säkra säljarens naturafullgörelse som vanligtvis är att leverera en vara, räcker det knappast med att

¹⁹⁴ Johansson 2001, s. 189.

¹⁹⁵ Ramberg & Herre 2019, s. 536 *Köplagen: En kommentar*.

¹⁹⁶ Prop. 1988/89:76, s. 180.

¹⁹⁷ Johansson 2001, s. 189.

¹⁹⁸ Se Svensson, Köplagen (1990:931) 61 §, Lexino 2017-04-18 (JUNO).

¹⁹⁹ Ramberg & Herre 2019, s. 536 *Köplagen: En kommentar*.

²⁰⁰ Prop. 1988/89:76 s. 180.

²⁰¹ Ramberg & Herre 2019, s. 536 *Köplagen: En kommentar*.

en annan person ställer sig som säkerhet. Ett sådant säkerställande försäkrar endast de åtaganden som redan följer av avtalet.²⁰² I sådana fall måste personen ställa sig solidarisk betalningsskyldig till säljaren och på så sätt åta sig risken som följer av att säljaren inte presterar enligt avtalet. Enligt Ramberg och Herre anses det högst osannolikt att en annan person skulle åta sig en så pass stor risk.²⁰³

Det borde heller inte anses tillräckligt att säljarens säkerhet skulle utgöras av en garanti som endast motsvarar priset på varan. I och med att säljarens prestation inte är att betala köparen med pengar, skulle en sådan säkerhet endast anses godtagbar om beloppet även täcker andra förluster som kan uppstå för köparen.²⁰⁴ En säkerhet för betalningen av den skadeståndsskyldighet som kan uppstå anses också godtagbar i de fall den utan tvekan täcker beloppet för skadan.²⁰⁵ Det kan dock föreligga osäkerheter i om köparen kommer godta denna säkerhet i och med att den egentligen inte styrker den faktiska leveransen av varan. En alternativ lösning till denna osäkerhet skulle kunna vara en bankgaranti utan beloppsbegränsning.²⁰⁶ I de fall det befarade avtalsbrottet har grundats på en brist i varans kvalitet kan säljaren t.ex. genom varuprover bevisa att han har skaffat sig tillräckliga förutsättningar för att fortfarande kunna leverera enligt avtalad kvalitet.²⁰⁷

4.8 Konsekvenserna av utövad stoppningsrätt

När en part har utövat stoppningsrätt förskjuts tidpunkten för fullgörelse och den stoppningsberättigade parten undgår ansvar för den försenade prestationen som uppstår.²⁰⁸ Utövandet av stoppningsrätten innebär inte att parterna helt kan avbryta sina avtalade prestationer. Att helt avbryta sina prestationer skulle medföra att

²⁰² Prop. 1988/89:76 s. 180.

²⁰³ Ramberg & Herre 2019, s. 536 *Köplagen: En kommentar*.

²⁰⁴ Johansson 2001, s. 189.

²⁰⁵ Prop. 1988/89:76 s. 180.

²⁰⁶ Ramberg & Herre 2019, s. 537 *Köplagen: En kommentar*.

²⁰⁷ Prop. 1988/89:76 s. 180.

²⁰⁸ Se Munukka, Köplagen (1990:931) 61 §, Karnov (JUNO) (besökt 2022-05-15).

avtalet hävs vilket endast kan ske om rekvisiten i 62 § KöpL är uppfyllda²⁰⁹, stoppningsrätten innebär på så sätt endast ett tillfälligt stopp av fullgörelsen.

Vid utövandet uppstår ett så kallat ”svävande rättstillstånd” i avvaktan på den framtida händelseutvecklingen av motpartens agerande. Vad som händer efter att en part har utövat stoppningsrätten är oklart. Eftersom stoppningsrätten delvis används som ett påtryckningsmedel för att prestationerna förr eller senare ska fullgöras, medför stoppningsrätten endast en temporär åtgärd och kan aldrig förbli ett bestående tillstånd. Möjligtvis att prestationerna i stället ska återgå till respektive part om situationen är sådan att avtalet i stället hävs.²¹⁰

Utövandet av stoppningsrätten blir heller inte en definitiv disposition utan stoppningsmeddelandet kan i vilket skede som helst återtas av den stoppande parten. Stoppningsmeddelandet tappar rättsverkan när de starka skälen som åberopats faller bort eller på något sätt modifieras.²¹¹ Omständigheterna som varit grunden till en parts starka skäl kan också förvärras vilket i sin tur kan leda till att det i stället *står klart* att ett avtalsbrott kommer inträffa vilket gör att hävning kan bli aktuellt enligt 62 § KöpL.²¹² Om motparten är passiv eller undviker att prestera trots försök till påtryck, kan det också leda till att den stoppande parten nu i stället anser att det *står klart* att motparten kommer begå ett avtalsbrott.

Slutligen, om fullgörelse av en parts förpliktelser inte sker i tid föreligger det i stället ett fullbordat avtalsbrott och misstankarna om avtalsbrottet har därmed bekräftats. Denna situation tillåter naturligtvis den drabbade parten att i stället tillämpa påföljderna för fullbordat avtalsbrott enligt övriga regler i KöpL.²¹³

4.8.1 Riskfördelningen och skadeståndsansvar

Den part som inställer sin fullgörelse eller håller inne med sin prestation står själv risken för att förutsättningarna för detta är korrekt. Alla rekvisit ska bedömas med rätt försiktighet och på korrekta samt tillräckligt starka grunder. Vilket innebär att

²⁰⁹ Johansson 2001, s. 26.

²¹⁰ Johansson 2001, s. 187.

²¹¹ Jfr kap 4.7.

²¹² NU 1984:5 s. 341.

²¹³ Ramberg & Herre 2019, s. 532 *Köplagen: En kommentar*.

om det i efterhand visar sig att bedömningen var felaktig, kan den utövande parten drabbas av dröjsmålspåföljder²¹⁴, detta i enlighet med principen ”iuris ignorantia nocet”, som betyder ”okunnighet om rätten skadar”. Principen innebär att om en part utövar rätten i 61 § KöpL på felaktiga grunder får han själv ansvara för dröjsmål enligt de ”normala” reglerna vid fullbordat avtalsbrott.²¹⁵

Om det efter att stoppningsrätten har utövats framkommer att bedömningen har gjorts på felaktiga grunder, oavsett vilket av rekvisiten som bedömts felaktigt, har motparten rätt att själv tillämpa stoppnings- eller möjligtvis hävningsrätten, beroende på vilka övriga omständigheter som föreligger. Detta på grund av att den utövande parten alltid bär risken för att bedömningen för utövandet är korrekt.

Som jag har nämnt tidigare kan den part som gör bedömningen på ett felaktigt sätt bli ersättningsskyldig för eventuella direkta och indirekta skador som motparten drabbas av. Om en part inte meddelar motparten i tid om utövandet av stoppningsrätten eller om meddelandet uteblir helt, blir han ersättningsskyldig för uppkommen skada motparten lider av p.g.a. detta.²¹⁶ Vid felbedömning av om det föreligger starka skäl eller inte blir den utövande parten skadeståndsskyldig för både direkta och indirekt skador motparten lider av.²¹⁷

4.9 Förhållandet mellan stoppningsrätt och hävningsrätt vid befarat avtalsbrott

Huvudregeln för hävning är att en part endast får häva ett köp efter att motparten har begått ett avtalsbrott. Undantag från detta finns i 62 § KöpL, där det föreskrivs att en part får häva ett köp innan tiden för fullgörelse om det ”står klart att det kommer att inträffa ett avtalsbrott som ger en part rätt att häva köpet”.²¹⁸ Rätten att häva ett avtal i förtid utgör ett komplement till stoppningsrätten. Att hålla inne sin prestation är ofta en första åtgärd som sedan följs av hävning i de fall den felande

²¹⁴ Prop. 1988/89:76 s. 178–179 & NU 1984:5 s. 341 & Lehrberg 2008, s. 412–413.

²¹⁵ Se Munukka, Köplagen (1990:931) 61§, Karnov (JUNO) (besökt 2022-05-15).

²¹⁶ Jfr kap 4.6.

²¹⁷ Prop. 1988/89:76 s. 232.

²¹⁸ Se 62 § KöpL.

parten inte presterar och svarar upp mot stoppningen.²¹⁹ Hävningsrätten innebär att den hävande parten återfår sin handlingsfrihet med en möjlighet att för egen del att minska skadan av det förväntade avtalsbrottet. Den medför även en indirekt förmån till den avtalsbrytande parten, i och med att en förtid hävning leder till att den avtalsbrytande parten, iallafall för köparen, får möjlighet att skaffa sig en ersättningsleverans från annat håll.²²⁰

Prognosen avser sannolikheten för om ett *hävningsgrundande avtalsbrott* kommer att inträffa. Om den aktuella omständigheten ger den drabbade parten rätt till hävningen eller inte avgörs enligt de övriga allmänna bestämmelserna i köplagen för hävning.²²¹ Det primära kravet för hävning är att avtalsbrottet ska vara väsentligt²²² .²²³

I samband med hävning har den felande parten i likhet med stoppningsrätten möjlighet att **ställa godtagbar säkerhet för prestationen** och på så sätt avvärja hävningen. Denna säkerhet ska däremot ställas genast, till skillnad från stoppningsrätten. Det bör dock framhållas att om en part ställer godtagbar säkerhet för sin prestation så förfaller hävningsrätten, men det är inte nödvändigtvis tillräckligt för att frånta den partens rätt att utöva stoppningsrätten.²²⁴ Nya omständigheter kan framkomma som leder till att det inte längre står klart att ett hävningsgrundande avtalsbrott kommer inträffa, men detta behöver inte innebära att det inte fortfarande finns starka skäl att anta att motparten inte kan fullgöra sina *förpliktelser* till en väsentlig del.²²⁵

I och med att hävningen är en definitiv disposition och inte en tillfällig, är det inte möjligt för en part att ta tillbaka hävningsförklaringen.²²⁶ En skillnad från stoppningsrätten är att det inte finns något som hindrar att säljaren inte kan utöva

²¹⁹ NU 1984:5 s. 343.

²²⁰ Ramberg & Herre 2019, s. 539 *Köplagen: En kommentar*.

²²¹ Ramberg & Herre 2019, s. 540 *Köplagen: En kommentar*.

²²² Jfr 25, 39, 54 och 55 §§ KöpL.

²²³ Prop. 1988/89:76 s. 181.

²²⁴ NU 1984:5 s. 344.

²²⁵ Se Svensson, Köplagen (1990:931) 62 §, Lexino 2020-12-31 (JUNO).

²²⁶ Ramberg & Herre 2019, s. 542 *Köplagen: En kommentar*.

sin hävningsrätt när varan har kommit i köparens besittning, förutsatt att det förväntade avtalsbrottet är hävningsgrundande.²²⁷

Bevisbördan för om ett hävningsgrundat avtalsbrott kommer att inträffa eller inte åligger den hävande parten, liksom för den stoppande parten.²²⁸ Vilket leder till att den som häver köpet bär risken för att förutsättningarna för hävningen är korrekta.²²⁹ Hävande parten bör alltså av eget intresse skaffa sig ett tillräckligt beslutsunderlag avseende både bredd och kvalitet innan han väljer att häva avtalet.²³⁰ Däremot saknar 62 § KöpL en meddelandeskyldighet för den hävandeparten tillskillnad från bestämmelsen i 61 § KöpL.²³¹

Avseende skadeståndsskyldigheten för den hävande parten kan det liknas med omfattningen av denna i stoppningsrätten²³². I och med att den hävande parten har haft full kontroll över hans beslut att häva, blir han skadeståndsskyldig för motpartens direkta förluster som uppstår av en oriktig hävningsförklaring enligt 27 och 40 §§ KöpL. I de fall hans beslut är vårdslöst svarar han även för motpartens indirekta förluster.²³³

4.9.1 Rekvisitet ”står (det) klart”

Rekvisitet för hävning vid befarat avtalsbrott är att det ska ”stå klart” att ett hävningsgrundande avtalsbrott kommer att inträffa. Som tidigare nämnts är detta strängare än ”starka skäl att anta” och även det högst ställda av samtliga sannolikhetskrav i köplagen²³⁴.²³⁵ Rekvisitet formulering markerar att det ställs höga krav för att en part vara berättigad att häva ett köp före ett avtalsbrott har fullbordats. Med uttrycket ”står det klart” har man enligt ordalydelsen ersatt ”till visshet gränsade sannolikhet” till en absolut visshet. I och med att hävning är en

²²⁷ Ramberg & Herre 2019, s. 543 *Köplagen: En kommentar*.

²²⁸ Johansson 2001, s. 178 & jfr kap.

²²⁹ Prop. 1988/89:76, s. 181.

²³⁰ Håstad 2022, s. 183 f.

²³¹ Se Svensson, Köplagen (1990:931) 62 §, Lexino 2020-12-31 (JUNO).

²³² Jfr kap 4.8.1.

²³³ Håstad 2022, s. 184 & Prop 1988/89:76 s. 181.

²³⁴ Det svagaste ställs vid upprepat betalningsförsummelse enligt 56§ ”inte saknas anledning”. Något starkare ställs vid upprepat avtalsbrott enligt 44§ ”anledning att anta”. Det mer skärpta kravet som behövs för utövning av stoppningsrätten i 61§ ”finns starka skäl att anta”.

²³⁵ Se Munukka, Köplagen (1990:931) 62§, Karnov (JUNO) (besökt 2022-05-15).

permanent och mer ingripande åtgärd, tillskillnad från stoppningsrätten som endast är temporär, finns det all anledning att ställa strängare krav på prognosen och bevisningen.²³⁶ Att hålla inne en prestation är ofta en första åtgärd från en part i försök att uppnå ett avtalsslut. Om detta misslyckas kan det sedan följas av att parten i stället häver avtalet.²³⁷

Det står också klart att ett avtalsbrott kommer inträffa om situationen föranleds av en så kallad obefogad hävning. En obefogad hävning uppstår när en part har uttryckt en hävningsförklaring på hävningsberättigade grunder som sedan visar sig inte förelåg. Mottagaren av en obefogad hävningsförklaring har två alternativ, antingen att kräva fullgörelse av avtalet eller häva avtalet. I och med att hävningsmeddelandet i sig utgör en förklaring att den utövande parten inte har avsikt att fullfölja hans avtalade prestation, är rekvisitet ”stå klart” uppfyllt och den andra parten har i stället rätt att häva enligt 62 § KöpL.²³⁸

Ett prejudikat som berörde frågan om obefogad hävningsförklaring är NJA 1926 s. 200. I fallet vägrade en part fullfölja köpet på grund av ett påstått avtalsbrott. Efter partens vägrande visade det sig att parten hade agerat på felaktiga grunder och således aldrig haft rätt att häva köpet. En sådan situation leder till att den andra parten har rätt att häva på grund av det nu uppkomna befarade avtalsbrottet.²³⁹

Mottagaren av en obefogad hävningsförklaring kan antingen framställa en neutral reklamation²⁴⁰ och i så fall senare meddela motparten om det precisa påföljdskravet, eller klagöra påföljden direkt.²⁴¹ Oavsett vilken av de ovan nämnda påföljder mottagaren väljer att göra gällande, får han inte förhålla sig passiv till hävningsförklaringen.²⁴²

²³⁶ Prop. 1988/89:76 s. 181 & Ramberg & Herre 2019, s. 539 f. *Köplagen: En kommentar* & Ramberg & Herre 2016, s. 449.

²³⁷ Prop. 1988/89:76 s. 181.

²³⁸ Håstad 2010, s. 269 ff.

²³⁹ Jfr NJA 1926 s. 200.

²⁴⁰ En neutral reklamation är när en köpare upptäcker ett fel i en varan och meddelar motparten om avtalsbrottet. Han måste dock lämna säljaren meddelandet inom skälig tid efter han upptäckt felet.

²⁴¹ Håstad 2010, s. 272.

²⁴² Håstad 2010, s. 272, med hänvisning till tex, Rodhe, *Obligationsrätten*, 1956 s.447. Hellner m.fl., *Speciell avtalsrätt II, Kontraktsrätt*, 2 häftet, 4 uppl, 2006, s. 150 f och NJA 2007 s. 909.

Tillskillnad från stoppningsrätten ställer hävningsrätten inte några krav på vilka omständigheter som ska ha föranlett misstanken om avtalsbrottet. Det finns således inga begränsningar för vad som kan ligga till grund för bedömningen om framtida hävningsgrundande avtalsbrott, på så sätt är 62 § KöpL mer vidsträckt än räckvidden i 61 § KöpL. Hävningsgrundande omständigheterna kan till och med ligga helt utanför motpartens kontroll men ändå vara grund till hävning.²⁴³

En omständighet som skulle kunna utgöra att det står klart att ett avtalsbrott kommer inträffa, är att köparen får kännedom om att varan är felaktig och att säljaren saknar alla möjligheter att anskaffa sig en ersättningsvara.²⁴⁴ Enbart varans dröjsmål kan också vara en grund för köparens säkerhet om att avtalsbrott kommer inträffad, oavsett om säljaren har möjlighet till att skaffa en ersättningsvara eller inte.^{245, 246}

Om en part vid avtalets ingående får kunskap om att det står klart att ett avtalsbrott kommer att inträffa men då avstår från att ta in ett särskilt förbehåll i avtalet och undviker att begära betryggande säkerhet för fullgörelse från motparten, kan det innebära att han själv får ta ansvar för detta handlande.²⁴⁷ Eftersom avtalsbrottet ännu inte har fullbordats aktualiseras inte bestämmelsen om tilläggstid för fullgörelse, som det gör vid ett fullbordat avtalsbrott.²⁴⁸

4.9.2 Hävningsgrundande avtalsbrott

Det befarade avtalsbrottet måste vara ett hävningsgrundande avtalsbrott för att en part ska kunna häva avtalet. Här gäller köplagens allmänna hävningsförutsättningar. Vid hävning av ett fullbordat avtalsbrott föreligger det ett väsentlighetskrav som kortfattat innebär att det ska handla om ett väsentligt avtalsbrott. I bedömning för om ett väsentligt avtalsbrott föreligger ska vissa omständigheter beaktas. Avtalsbrottet måste leda till att den drabbade parten förlorar en huvudsaklig del av

²⁴³ NU 1984:5 s. 344.

²⁴⁴ Ramberg & Herre 2019, s. 540 f. *Köplagen: En kommentar*.

²⁴⁵ Se 25 § KöpL.

²⁴⁶ Ramberg & Herre 2019, s. 541 *Köplagen: En kommentar*.

²⁴⁷ Se Svensson, Köplagen (1990:931) 62 §, Lexino 2020-12-31 (JUNO).

²⁴⁸ Ramberg & Herre 2019, s. 540 *Köplagen: En kommentar*.

det han hade rätt att förvänta sig samt att den andra parten inte insåg eller borde ha insett detta.²⁴⁹

Till skillnad från köplagen, som saknar en lagreglerad definition av vad ett väsentligt avtalsbrott innebär, ger CISG en sådan definition i art 25.²⁵⁰ Artikeln kan användas som ett hjälpmedel, för både tillämpning av CISG och KöpL avseende bedömningen för om väsentlighetsrekvisitetet för hävning vid befarat avtalsbrott är uppfyllt. Definitionen är uppdelad i två delar, där det sägs att ett avtalsbrott är väsentligt om det:

- berövar den oskyldiga parten på vad han eller hon i huvudsak hade rätt att vänta sig enligt avtalet, och om
- den felande parten förutsåg eller borde ha förutsett ett sådant resultat.

Den första delen av definitionen ger knappats någon tydligare eller mer precis förklaring än vad köplagens formuleringen av väsentligt avtalsbrott i 62 § KöpL redan gör.²⁵¹ Vad en part har rätt att vänta sig av motparten avgörs av vad parterna själva har avtalat. Det leder till att det måste göras en subjektiv bedömning utifrån varje enskilt fall beroende vad som framgår i det aktuella avtalet.²⁵² Den andra delen ger uttryck för att den avtalsbrytande parten måste insett eller borde insett att den drabbade parten skulle erövrats en väsentlig del av förpliktelsen, dvs. en relativt god tro. I och med att bedömningen ska grundas på de möjligheter som felande parten kunnat inse, blir en subjektiv bedömningen närmast självklar i detta sammanhang.²⁵³ Det är således fråga om två subjektiva bedömningar som måste göras för att lyckas utgöra vad ett väsentligt avtalsbrott innebär i det aktuella fallet.²⁵⁴

I propositionen förtydligas det att det inte är fråga om en abstrakt väsentlighetsbedömning, utan en bedömning måste grundas på och ta hänsyn till den enskilde köparens förutsättningar, som ska avgöra vad ett väsentligt avtalsbrott är. Allmänt sagt borde ett avtalsbrott vara väsentligt för köparen om det berövar

²⁴⁹ Prop. 1988/89:76 s. 134.

²⁵⁰ Se Kihlman, Lag om internationella köp (1987:822) art 25, Lexino 2020-05-18 (JUNO).

²⁵¹ Johansson 2001, s. 173.

²⁵² Johansson 2001, s. 174.

²⁵³ Johansson 2001, s. 174.

²⁵⁴ Johansson 2001, s. 174.

honom den huvudsakliga nyttan av vad han hade anledning att vänta sig av avtalet.²⁵⁵ Sammanfattningsvis krävs det att man studerar det individuella avtalet och dess innehåll för att slutligen komma fram till vad som utgör en väsentlig del av de förväntade prestationerna.

De allmänna hävningsgrundande avtalsbrotten i köplagen redovisas nedan.

Enligt 25 § KöpL får köparen häva ett köp på grund av säljarens dröjsmål förutsatt att avtalsbrottet är av väsentlig betydelse för köparen och säljaren insåg eller borde ha insett det.

Köparen har även rätt häva ett köp om det föreligger fel som är av väsentlig betydelse för honom och säljaren insåg eller borde ha insett det, enligt 39 § KöpL.

Om köparen är i dröjsmål med betalningen och dröjsmålet utgör ett väsentligt avtalsbrott, får säljaren häva köpet enligt 54 § KöpL.

Säljaren får också häva köpet p.g.a. köparens bristande medverkan till köpet om avtalsbrottet är av väsentlig betydelse för säljaren och köparen insåg eller borde ha insett det, enligt 55 § KöpL.

²⁵⁵ Prop. 1988/89:76 s. 134.

5 Analys och sammanfattning

5.1 Eventuella brister/risker i 61 § KöpL

För att nu slutligen besvara mina frågeställningar. Med bakgrund av uppsatsen är det kortfattade svaret enligt mig att bestämmelsen inte är tillräckligt utförlig och preciserad. När stoppningsrätten utövas uppkommer ett svävande rättstillstånd tills dess att motparten fullgör sin prestation enligt avtalet.²⁵⁶ Oklarheten ligger bland annat i hur länge detta svävande rättstillstånd kan förbli. Bestämmelsen tydliggör inte för hur lång tid den felande parten har på sig att prestera efter att ha mottagit stoppningsmedeländet. En konsekvens av att den felande parten väntar för länge med att prestera kan bli att grunden för den drabbade parten går från ”starka skäl att anta” till att det i stället ”står klart” att ett avtalsbrott kommer inträffa och hävning av avtalet blir i stället aktuellt. Detta är fortfarande oklart och jag finner inte svar i varken förarbeten, doktrin eller prejudikat. Det finns heller inte någon vägledning att ta från CISGs bestämmelse avseende tiden för fullgörelsen. Om en mer precis tidsfrist hade varit reglerad, hade hävning av avtalet kunnat undvikas, och fullgörelse av avtalet hade i stället varit möjligt.

Om det går så pass lång tid att parten till och med inte har presterat när den avtalade tiden för fullgörelse är kommen, har misstankarna om avtalsbrott bekräftats och den drabbade parten har i stället rätt att häva avtalet på grund av ett fullbordat avtalsbrott enligt övriga regler för hävningsgrundande avtalsbrott i KöpL.²⁵⁷ Tidpunkten för när reglerna för fullbordat avtalsbrott kan tillämpas medför däremot inga större svårigheter eftersom det framgår av avtalet.

Vilka risker finns det med att välja den ena påföljden framför den andra? Att stoppa en prestation är en mindre ingripande åtgärd än att häva hela avtalet. Stoppningsrätten innebär endast ett tillfälligt rättstillstånd medan hävningsrätten är

²⁵⁶ Jfr kap. 4.8.

²⁵⁷ Jfr kap. 4.8.

bestående. Som nämnts tidigare är ofta stoppningsrätten en parts första steg i försök till en fullgörelse av avtalet. Enligt Johansson ska stoppningsrätten ses som ett påtryckningsmedel som används i syfte att hindra hävning.²⁵⁸

Att ge ett generellt svar på vilken åtgärd som är bäst lämpad för en part att tillämpa är svårt att svara på. Eftersom parternas syfte med avtalet torde vara att prestationerna ska fullgöras, anses jag det mest naturliga att första steget bör vara att utöva stoppningsrätten som ett påtryckningsmedel. Detta ger motparten en möjlighet att fortfarande prestera sin del. Trots att viljan om en avtalsfullgörelse kan det anses lämpligare att häva avtalet om omständigheterna ger en så pass starka misstankar om att avtalsfullgörelse inte är möjlig. Hävningsrätten innebär att den hävande parten återfår sin handlingsfrihet med en möjlighet att för egen del att minska skadan av det förväntade avtalsbrottet. Den medför även en indirekt förmån till den avtalsbrytande parten, i och med att en förtid hävning leder till att den avtalsbrytande parten, ifall det är köparen, får möjlighet att skaffa sig en ersättningsleverans från annat håll.²⁵⁹ Avseende detta kanske hävningen medför mer förmån för köparen. Säljaren får i och för sig också en indirekt förmån att hitta en annan köpare som har möjligheten och viljan att betala för varan.

Hävningsrätten är bestående och mer ingripande åtgärd än stoppningsrätten. Trots att en part anser att det står klart att ett hävnings grundat avtalsbrott kommer inträffa kan det inte råda full säkerhet om detta förens avtalsbrottet faktiskt har inträffat. Eftersom det fortfarande inte råder full säkerhet, kan det resultera i en obefogad hävning, vilket medför ett risktagande med utövandet.²⁶⁰ Är det ett större risktagande än att endast stoppa avtalet och sedan då riskera att den felande parten ändå inte presterar? Med detta som motivering kan man anta att det är säkrare att stoppa avtalet än att häva det.

Enligt min mening förekommer inte samtidiga utväxlandet av prestationer lika ofta som de gjorde när lagen trädde i kraft. En förändring i hur människor betalar har ändrats avsevärt sen 1990. Att köpa på kredit har ökat något avsevärt i samband med utvecklingen av tekniken och internet-handeln. Många konsumenter handlar

²⁵⁸ Jfr kap. 3.1.1.

²⁵⁹ Jfr kap. 4.9.

²⁶⁰ Jfr kap 4.9.1.

nu endast via internet, vilket innebär att parternas prestationer då inte utväxlas samtidigt. På grund av detta kan man enligt min mening också ana att stoppningsrätten har en ökad praktisk betydelse idag än vad den hade år 1990 när lagen trädde i kraft. Detta kan också vara en anledning att argumentera för att en mer precisering av rekvisiten i bestämmelsen om stoppningsrätt bör ske.

5.2 En jämförelse mellan 61 § KöpL och art 71 CISG

Trots de likheter jag nämnt tidigare mellan KöpL och CISG finns det vissa skillnader i deras formuleringar. I CISG uttrycks det att en omständighet ska "becomes apparent", varav detta anses vara en översättning till köplagens både "visar sig efter köpet" och "starka skäl att anta". I köplagen hålls dessa rekvisit isär omständigheten ska ha "visats sig efter" köpet och den ska sedan medföra "starka skäl" att befara ett avtalsbrott.²⁶¹ Det vill säga ett kännedomskrav och en prognos för det befarade avtalsbrottet. I CISG uttrycks kännedomskravet och prognossynen beträffande sannolikheten för motpartens bristande uppfyllelse, i ett och samma rekvisit. Köplagens synsättet har enligt Johansson visat sig underlätta i bedömningen avseende om rekvisiten är uppnådda eller inte. Detta kan enligt mig anses som självklart då man håller isär kännedomskravet och beviskravet för prognosen för det befarade avtalsbrottet.²⁶² Trots att ordalydelsen mellan lagarna skiljer sig åt, ser jag inte någon skillnad i praktiken mellan dem.

Tidpunkten för när omständigheten ska visa sig är den samma i båda lagarna. Det viktiga att ta hänsyn till är när kännedomen för omständigheten uppstod och inte när omständigheten faktiskt uppstod. Kravet leder även till att om den stoppande parten innan eller vid tidpunkt för ingående av köpet hade eller borde haft kännedom om omständigheten kan han inte ges rätten att stoppa prestationen senare i tiden för avtalsförhållandet. Enligt min mening är det självklart att en part som ingick avtalet med kunskap om att avtalsuppfyllelse från motparten inte är

²⁶¹ Jfr kap. 4.2 & 4.4.

²⁶² Jfr kap. 4.2, med hänvisning till Johansson 2001, s. 153.

säkert men undviker att säkra osäkerheten med ett betryggande förbehåll, inte sedan ska kunna använda stoppningsrätten som ett påtryckningsmedel.²⁶³

En annan skillnad mellan lagarna är ordalydelsen för vilka de **åberopade omständigheterna** ska vara. Men i likhet med ovan ser jag inte hur denna skillnad medför en praktisk skillnad. Enligt KöpL ska de starka skälen utgöras av en parts "handlingssätt eller ekonomiska förhållanden". Enligt CISG krävs det att "en allvarlig brist i hans fullgörelseförmåga eller i hans kreditvärdighet, eller hans sätt att förbereda fullgörelsen eller fullgöra avtalet". CISG utgör endast en mer precis definition som i sin tur kan tyckas underlätta för en part vid tolkningen av bestämmelsen. CISGs ordalydelse är däremot fortfarande inte självklar, men i jämförelse med KöpLs ordalydelse förenklar den för hur en part bör tolka och vad som anses utgöra den väsentliga delen av förpliktelsen. Enligt min mening kan man se skillnaden i formulering på två olika sätt. Den ena är att CISG formulering underlättar uppfattningen genom en precisering av vilka omständigheter som krävs. Man kan också se det som att köplagens formulering med fördel kan tolkas bredare och på så vis kan omfatta fler omständigheter som ger parterna möjlighet att utöva stoppningsrätten.

Avseende **väsentlighetskravet** i bestämmelserna bör de tolkas lika. Av 61 § KöpL framgår det att en part inte ska kunna uppfylla en "väsentlig del av sina förpliktelser". I CISG framgår kravet med en lydelse "a substantial part of his obligations"²⁶⁴.²⁶⁵

En part är även i CISG likväl som i KöpL **skyldig att genast meddela** motparten om hans inställande av prestation. Däremot framgår det inte i CISG vilka konsekvenserna är av att undvika att meddela motparten om sin stoppning. Enligt KöpL blir den brytande parten ersättningsskyldig för den eventuella skada som motparten lider p.g.a. uteblivet eller försenat meddelande. Kostnader som det faktiska stoppandet orsakat omfattas dock inte av ersättningsskyldigheten.²⁶⁶ Avsaknaden av detta i CISG kan uppfattas på två sätt. Den ena är att motparten i likhet med KöpL har rätt till ersättning för skada som uppkommer till följd av

²⁶³ Jfr kap. 4.2.

²⁶⁴ Översatt på svenska: "en väsentlig del av sina skyldigheter".

²⁶⁵ Jfr kap. 4.5.

²⁶⁶ Jfr kap. 4.6.

uteblivet eller försenat meddelande. Den andra uppfattningen kan vara att meddelandekravet resulterar i att den part som undviker att meddela går miste om sin rätt att stoppa.

Den felande parten har som tidigare nämnts en möjlighet att göra stoppningsrätten utan verkan genom att ställa **godtagbar säkerhet** för sin fullgörelse. I CISG är ordalydelsen i stället ”tillräcklig säkerhet”. Ramberg och Herre menar att det finns olika grader av omfattningar på dessa bestämmelser. De menar att ”tillräckligt” inte kräver en lika omfattande säkerhet än vad ”godtagbar” gör och att det följaktligen är lättare för en part att uppfylla den först nämna. Att säkerheten ska vara godtagbar innebär att den ska avse bevisning av fullgörelsen för den felande partens prestation. Säkerhetens omfattning ska vara tillräcklig så att omständigheterna faller bort eller åtminstone förlorar så mycket i styrka att det inte längre anses föreligga starka skäl att ett avtalsbrott kommer inträffa.²⁶⁷ Att säkerheten i stället ska vara tillräcklig så att omständigheterna för starka skäl faller bort, kan enligt min mening inte annat än tolkas som nästintill helt motsvarande till godtagbar. Enligt mig leder i vart fall båda bestämmelserna, med olika formuleringar och omfattning, till lika resultat.

5.3 Analys och sammanfattning av rekvisiten i 61 § KöpL (jfr 62§)

Omständigheten som åberopas ska ha **visats sig efter köpet**. Det innebär nödvändigtvis inte att omständigheten faktiskt ska ha inträffat efter köpet, utan det räcker att den har visat sig för den drabbade parten. Om en part innan avtalet slutits har kunskap om en omständighet som skulle kunna tänkas göra det svårt för motparten att senare fullfölja prestationen, har den parten inte rätt att utöva stoppningsrätten.²⁶⁸ Några närmare riktlinjer om hur de åberopande omständigheterna ska visa sig och därmed hur det ska bedömas ges varken i förarbeten eller doktrinen, som jag har redovisat ovan. Det finns dock enligt

²⁶⁷ Jfr kap. 4.7.1.

²⁶⁸ Jfr kap. 4.2.

Svensson anledning att endast ställa måttliga krav, men att det ska göras på en grund av att en part med hänsyn till omständigheterna har fog att anta.²⁶⁹

Som jag nämnt tidigare får den part som har kännedom redan vid avtalets ingående om att ett avtalsbrott kommer att inträffa men undviker att ta in ett förbehåll eller begära en betryggande säkerhet för fullgörelsen, själv ta ansvar för hans handlande.²⁷⁰ Här menar dock Svensson att det är högst osannolikt att en part utan förbehåll eller utan en betryggande säkerhet skulle ingå ett avtal om han anser att det står klart att motparten senare kommer begå ett avtalsbrott. Här delar jag Svenssons bedömning om att det ovan anses högst osannolikt.

De åberopade omständigheterna ska utgöras av **en parts handlingssätt eller ekonomiska förhållanden**. För köparens del är det vanligast att det är hans ekonomiska förhållande som leder till att säljaren finner starka skäl att befara ett avtalsbrott.²⁷¹ För säljarens del är det vanligast hans handlingssätt som ger köparen indikationer att han inte kommer fullfölja avtalet. Tidigare nämner jag att en säljare som försätts i konkurs medför tydliga svårigheter för honom att kunna fullfölja leverans enligt avtalet. Enligt Johansson kan en konkurs för säljaren inte annat än medföra en allvarlig risk att han inte kan leverera varan till köparen. Här delar jag mening med Johansson och anser det mycket osannolikt att säljaren fortfarande ska ha en möjlighet att prestera varan till köparen i de fall han själv försätts i konkurs.²⁷²

För rätten att häva till följd av befarat avtalsbrott föreligger dock inga sådana krav på vilka omständigheterna som ska ha föranlett misstanken om avtalsbrottet.²⁷³

Av ordalydelsen i 61 § KöpL kan det utläsas att en part måste förvänta sig ett avtalsbrott och att denna sannolikhet ska utgöra **starka skäl**. Oklarheten anses ligga i vad som kan godtas utgöra dessa starka skäl. Beviskravets otydliga ordalydelse skapar en osäkerhet för tillämpningen av bestämmelsen. I och med att det antagandet som förskrivs i bestämmelsen grundar sig på att något ska vara sannolikt, finns det enligt min mening utrymme för subjektiva inslag i

²⁶⁹ Jfr kap. 4.2 & se Svensson, Köplagen (1990:931) 61 §, Lexino 2017-04-18 (JUNO).

²⁷⁰ Jfr kap. 4.9.1.

²⁷¹ Se i kap. 4.3.1 & 4.3.2 för exempel för köparen respektive säljarens handlingssätt och ekonomiska förhållanden.

²⁷² Jfr kap. 4.3.2.

²⁷³ Jfr kap. 4.9.1.

bedömningen. Om rekvisitet kan grundas på en del subjektiva bedömningar är inte klarlagt och tas inte heller vidare upp i 61 § KöpL. Detta utgör enligt mig en oklarhet i bedömningen och en tydligare redogörelse för detta skulle underlätta för varje enskild part i bedömningen för förutsebarheten i 61 § KöpL. Enligt Johannson finns det dock två restriktioner som i samband med bedömning ska hindra att den blir allt för subjektiv. Den första är att risken för en korrekt bedömningen bärs av den part som bedömer. Risken medför sedan en skadeståndsskyldighet för eventuell skada motparten drabbas av vid en felaktig bedömning. Utöver riskfördelningen så ska bedömningen ske utifrån båda parternas objektiva uppfattningar kring den aktuella situationen.²⁷⁴ Att utgå från att båda parterna konsekvent har samma förutsättningar att få kännedom om fakta som sedan ska vara en grund för bedömningen, skulle inte leda till en rättvis bedömning. Trots att riskfördelningen skulle kunna hindra en subjektiv bedömning anser jag att bedömning oundvikligt kan göras helt fri från subjektivitet från den dömande parten. Hur detta ska undvikas krävs en vidare analys av beviskravet som tyvärr inte finns i dagsläget eller går att göra utifrån förarbeten och doktrin i nuläget.

En faktor som kan påverka bedömningen av ”starka skäl” kan vara respektive parts syfte med avtalet. Har en parts syfte framgått till motparten på ett sådant tydligt sätt att han har eller borde ha vetskap om detta? Vad en part har rätt att förvänta sig av avtalet med tanke på dess utformning och innehåll kan också vara en av de avgörande faktorerna i bedömningen av sannolikhetskravet. Sannolikhetskravet som ställs vid stoppningsrätt enligt 61 § KöpL anses enligt mig vara oklart. Det är enligt min mening önskvärt med en tydligare redogörelse i bestämmelsen hur sannolikhetskravet ska tolkas.

Som jag nämnde tidigare innehåller köplagen olika uttryck för att beskriva en viss grad av säkerhet som behövs ligga till grund för olika bedömningar. Formuleringen ”starka skäl att anta” förekommer inte särskilt ofta i köplagen utan endast i andra köprättsliga lagar²⁷⁵ där det handlar om samma beviskrav som i 61 § KöpL.²⁷⁶ Ekelöf menar att användningen av termer bör begränsas och enligt hans mening ska

²⁷⁴ Jfr kap. 4.4.

²⁷⁵ Jfr kap. 4.4.

²⁷⁶ Jfr kap. 4.4.

termer som, antagligen, sannolikt, styrkt eller visat, uppenbart, användas i stället.²⁷⁷ Detta skulle vara en mer följsam skala, där antagligen är det lägsta ställda beviskravet och uppenbart det högsta. Så är dock inte fallet i köplagen utan det förekommer flertal olika formuleringar för att uttrycka beviskraven, vilket kan leda till att beviskraven blir svårtolkade.

Sannolikhetskravet för hävning till följd av befarat avtalsbrott är att det ska **stå klart** att ett avtalsbrott kommer ske, vilket är det högst ställda av dem alla sannolikhetskrav. Den hävande parten ska med absolut visshet finna grund för ett kommande avtalsbrott.²⁷⁸ Den övergripande skillnaden av dessa två sannolikhetskrav framgår tydligt av deras formulering och anledningen till det kan inte annat än anses som självklart. Hur kraven sedan ska bedömas i förhållande till varandra är inte lika självklar.

Att det ställs starkare krav för att en part ska ges rätten att häva avtalet kan anses som helt naturligt, i och med att hävning är en bestående åtgärd till skillnad från stoppningsrätten som endast är temporär.

Lagrådet som har i uppgift att granska lagförslag ställde sig något kritiskt till beviskraven. De ansåg att kraven var för uppdelade i förhållande till varandra. Trots detta framförde de inte något förslag till ändringar. I och med att förslaget till den nya köplagen avseende de olika beviskraven stödjer sig på övriga nordiska lagars uttrycksätt, dvs. en nordisk samsyn, fann inte lagrådet anledningen att framföra ett förslag på ändring utan i stället hålla sig passiva.²⁷⁹ Det kan ändå till slut konstateras att det inte finns ett klart svar på hur man ska bedöma om rekvisiten är uppfyllda, utan man måste analysera och studera varje situation för sig.

Ytterligare en skillnad mellan bestämmelserna är det två olika **väsentlighetskraven**. Av stoppningsrätten i 61 § KöpL framgår kravet vara att en part inte ska kunna uppfylla en ”väsentlig del av sina förpliktelser”, för att kunna utöva rätten. Av 62 § KöpL tillsammans med köplagens allmänna hävningsgrunder för fullbordat avtalsbrott, framgår kravet vara att en part ska begå ett ”väsentligt avtalsbrott” för att kunna utöva rätten. Av endast ordalydelsen framgår den största

²⁷⁷ Ekelöf 1992, s. 55.

²⁷⁸ Jfr kap. 4.1.9.

²⁷⁹ Prop. 1988:86/76 s. 232.

skillnaden, den först nämnda kräver endast en väsentlig del av förpliktelsen, medan den sist nämnda kräver att hela avtalsbrottet ska vara väsentligt i förhållande till avtalsförpliktelseerna. Huruvida man ska bedöma om ett avtalsbrott är väsentligt kan vägledning tas från art 25 CISG, som uttrycker en definition av begreppet.²⁸⁰

Vad en väsentlig del av en parts förpliktelse anses innebära finns det inget generellt svar på som kan tillämpas i alla situationer, utan detta måste bedömas från varje individuell situation. Faktorerna som kan påverka bedömningen kan vara det individuella avtalets innehåll och vad den drabbade parten hade fog att förvänta sig. En parts skäliga förväntan grundas på vad som står i avtalet och övriga omständigheter som den andra parten har gett honom. Mot bakgrund av sambandet mellan stoppningsrätten och detentionsrätten, och saknaden av väsentlighetskravet i detentionsrätten²⁸¹, anser Johansson att det vore lämpligt med en generös tillämpning av väsentlighetskravet i stoppningsrätten, varav jag kan vara villig att hålla med honom om. En generös tillämpning innebär att den stoppande parten inte bör dra för stränga slutsatser vid bedömningen omfattning av väsentligheten i den aktuella situationen.²⁸²

I och med att hävning är en mer ingripande åtgärd och stoppningsrätten endast är temporär, kan det utifrån detta anses rimligt att upprätthålla olika krav kring väsentligheten.²⁸³ Dock kan nog argumentation också göras för att inställelse av fullgörelsen genom stoppning och att undvika fullgörelse genom hävning är samma sak. Vidare kan argumentation ske för att båda påföljderna leder till samma resultat, med en liknande bedömning, och att det därför anses meningslöst att använda olika termer för att beskriva väsentligheten i de olika bestämmelserna. Johansson menar dock att de olika formuleringarna ska tolkas så att det leder till skillnader vid tillämpningen, och använder som motargument mot ovanstående argument, att om man inte skulle tolka dem på olika sätt anses det meningslös med två olika formuleringar i lagtexten och ser ingen annan rimlig uppfattning än att dem ska tolkas på olika sätt.²⁸⁴

²⁸⁰ Jfr kap. 4.9.2.

²⁸¹ Jfr kap. 3.1.2 & 3.1.3.

²⁸² Johansson 2001, s. 171.

²⁸³ Jfr kap. 4.5

²⁸⁴ Johansson 2001, s. 175.

Det krävs även att de brott som befaras är ett hävningsgrundat avtalsbrott. Som tidigare sagt förtydligas detta i propositionen att det inte är fråga om en abstrakt väsentlighetsbedömning, utan bedömningen måste grundas på den enskilde köparens förutsättningar och att detta ska avgöra vad ett väsentligt avtalsbrott är. Vidare vägledning kan tas ifrån köplagens regler de allmänna hävningsgrundande avtalsbrotten.²⁸⁵

Till skillnad från stoppningsrätten föreligger det ingen **meddelandeskyldighet** för den hävande. Det kan dock tänkas att en sådan skyldighet följs av parternas lojalitetsplikt. I och med att lojalitetsplikten medför en plikt för parterna att under avtalsförhållande agera lojalt mot varandra och undvika att motparten drabbas av onödiga skador. Plikten innebär även att med omsorg och efter bästa förmåga iaktta motpartens intressen.²⁸⁶

Man kan däremot argumentera för att en meddelandeskyldighet för hävning inte är nödvändig. Den faktiska hävningen kommer ju till stånd genom att ett meddelande om önskan att häva avtalet lämnas till motparten. Utan ett uttryckligt meddelande om detta skulle följaktligen hävningen aldrig kunnat komma till stånd. Enligt min mening har därför inte en separat meddelandeskyldighet någon verkan som skulle medföra framgång eller underlätta kommunikationen mellan parterna.

I bestämmelsen om hävning vid befarat avtalsbrott i CISG regleras däremot en möjlighet till meddelande. Det sägs att en underrättelse om hävning ska lämnas till motparten innan hävningen, om tiden tillåter, för att underlätta för motparten att ställa en godtagbar säkerhet.²⁸⁷ Jag ställer mig dock frågandes till hur ett meddelande om hävning innan hävningen medför någon skillnad. En part kan likväl efter den faktiska hävningen ställa godtagbar säkerhet och på så sätt göra hävning överksam, enligt 62 § KöpL. Meddelandeskyldigheten i samband med stoppningsrätten är däremot gynnsam för den felande parten, eftersom stoppningen innebär ett fysiskt innehållande av varan eller pengarna. I det läget kan ett uttryckligt meddelande om att man kommer hålla inne det vara behjälpligt för den felande parten.

²⁸⁵ Jfr kap. 9.4.2.

²⁸⁶ Jfr kap. 2.2.1. & 4.6.

²⁸⁷ Art 72 CISG.

Ett alternativ till meddelandeskyldigheten för hävning kan tänkas vara säljarens interpellationsrätt enligt 24 § KöpL.²⁸⁸ Detta i syfte för att säljaren innan det faktiska dröjsmålet har skett, ska få besked från köparen att han godtar ett dröjsmål eller om han kommer att häva köpet vid ett eventuellt dröjsmål.

Den felande parten har en möjlighet att ställa en **godtagbar säkerhet** för sin fullgörelse både enligt stoppningsrätten och hävningsrätten. Den godtagbara säkerheten ska både för stoppningsrätten och hävningsrätten utgöra en betryggande säkerhet för den drabbade parten och medföra att de omständigheter som grundande stoppanDET eller hävandet inte längre föreligger. Ramberg och Herre menar att ställandet av godtagbar säkerhet ska utgöra ett motsvarande åtagande som en fullgjord prestation i förhållanden till vad som är avtalat och på så sätt utgör detta en betryggande säkerhet för den drabbade parten.²⁸⁹

Vad som händer efter det så kallade svävande rättstillståndet som uppstår vid utövandet av stoppningsrätten och även efter, är ännu oklart. Ett problem jag ser med utformningen av bestämmelsen, är att det inte förskrivs hur lång tid en felande part har på sig att prestera? Hur lång tid kan det svävande rättstillståndet pågå? Detta bör enligt mig tydliggöras för att på så vis undvika missförstånd mellan och osäkerhet parterna.

Slutligen anser jag att den avgörande skillnaden mellan stoppningsrätten och hävningsrätten vid befarat avtalsbrott är att den först nämnda utgör endast ett tillfälligt avsteg från avtalet och blir inte en definitiv disposition, medan sist nämnde är ett definitivt och temporärt avsteg från avtalet. Vid hävning återgår parternas förpliktelser och de återfår sin handlingsfrihet. Jag kan dock ställa mig frågandes vad de egentliga skillnaderna i praktiken är mellan stoppningsrätten och hävningsrätten. Enligt min mening är det faktiska agerandet av stoppning och hävning den samma. Det som skiljer de åt avseende utövandet är att stoppningen endast är tillfällig och syftar till att återgå medan hävningen leder direkt till en bestående situation.

²⁸⁸ 24 § KöpL: ”Frågar säljaren om köparen trots dröjsmålet godtar avlämnande inom en viss tid eller meddelar säljaren att han kommer att fullgöra köpet inom en viss tid och svarar köparen inte inom skälig tid efter det att han har fått frågan eller meddelandet, får köparen inte häva köpet om säljaren fullgör det inom den tid som han har angett.”

²⁸⁹ Jfr kap. 4.7.1.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Prop. 1988/89:76 om ny köplag

SOU 1984:25 ny konsumentköplag

NU 1984:5 Nordiska köplagar

Litteratur

Bernitz, Ulf, *Finna rätt: juristens källmaterial och arbetsmetoder*, 15. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2020 (cit. Bernitz 2020)

Ekelöf, Per Olof & Boman Robert, *Rättegång, 4 häfte*, 6. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 1992 (cit. Ekelöf 1992)

Eklund, Rudolf, *Något om säljares leveransskyldighet vid köparens insolvens i SvJT*. 1942 (cit. Eklund SvJT 1942)

Hellner, Jan, *Metodproblem i rättsvetenskapen: studier i förmögenhetsrätt*, Jure, Stockholm, 2001 (cit. Hellner 2001)

Hellner, Jan, Hager, Richard & Persson, Annina H., *Speciell avtalsrätt II: kontraktsrätt Andra häftet Allmänna ämnen*, 7. uppl., Norstedts Juridik, Stockholm, 2020 (cit. Hellner 2020)

Håstad, Klara, *Festskrift till Torgny Håstad, obefogade hävningsförklaring*, Iustus Uppsala, 2010 (cit. Håstad 2010)

Håstad, Torgny, *Köprätt: och annan kontraktsrätt*, 7. omarbetade uppl., Iustus, Uppsala, 2022 (cit. Håstad 2022)

Jareborg, Nils, *Rättsdogmatik som vetenskap i SvJT* 2004 (cit. Jareborg SvJT 2004)

Johansson, Svante O., *Stoppningsrätt under godstransport*, 1. uppl., Norstedts juridik, Diss. Göteborg: Univ., 2001, Stockholm, 2001 (cit. Johansson 2001)

Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2013 (cit. Kleineman 2013)

Lehrberg, Bert, *Köprätt enligt 1990 års köplag*, 1. uppl., Institutet för bank- och affärsjuridik (IBA, Uppsala, 2008 (cit. Lehrberg 2008)

Munukka, Jori, *Lojalitetsplikten som rättsprincip i SvJT 2010* (cit. Munukka SvJT 2010)

Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 2. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2018 (cit. Nääv & Zamboni 2018)

Peczenik, Aleksander & Aarnio, Aulis & Bergholz, Gunnar: *Juridisk argumentation – en lärobok i allmän rättslära*, Norstedts Juridik, Stockholm, 1990 (cit. Peczenik & Aarino & Bergholz 1990)

Peczenik, Aleksander, *Juridikens metodproblem*, 2. uppl., Stockholm, 1980 (cit. Peczenik 1980)

Ramberg, Jan & Herre, Johnny, *Allmän köprätt*, 9. uppl., Norstedts Juridik, Stockholm, 2019 (cit. Ramberg & Herre 2019, *Allmän köprätt*)

Ramberg, Jan & Herre, Johnny, *Internationella köplagen (CISG): en kommentar*, 4. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2016 (cit. Ramberg & Herre 2016)

Ramberg, Jan & Herre, Johnny, *Köplagen: en kommentar*, 3. uppl., Norstedts Juridik, Stockholm, 2019 (cit. Ramberg & Herre 2019, *Köplagen: en kommentar*)

Ramberg, Jan & Ramberg, Christina, *Allmän avtalsrätt*, 11. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2019 (cit. Ramberg & Ramberg 2019)

Sandgren, Claes: *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare – ämne, material, metod och argumentation*, 2. uppl., Stockholm 2007 (cit. Sandgren 2007)

Schlechtriem, Peter, *Uniform sales law: the UN-Convention on contracts for the international sale of goods*, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 1986 (cit. Schlenchtriem 1986)

Tiberg, Hugo, *Stoppningsrätt* i SvJT i 1993 (cit. Tiberg SvJT 1993)

Zackariasson, Laila. *Svensk rättspraxis, Sakrätt 1982–2001* i SvJT 2003 (cit. Zackariasson SvJT 2003)

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1926 s. 200

NJA 1941 s. 516

NJA 2013 s. 1174

NJA 2021 s. 94

